

Optické jevy v atmosféře

Proseminář z Optiky

07.11.2019

Jevy spojené s odrazem, lomem a difrakcí (rozptylem) na vodních kapičkách – duhy, koróny, glorioly

Jevy spojené s nehomogenitou indexu lomu vzduchu:

- a) rychlé změny na malé
prostorové škále – rozptyl, barva oblohy**
- b) kvazistatické na velké prostorové
škále – zrcadlení, zelený záblesk**

Jevy spojené s odrazem, lomem a difrakcí (rozptylem) na ledových krystalcích – halové jevy

Vznik duh

Odrazem na vodních kapkách

1. Proč je červená na vnějším okraji primární duhy?
2. Jaká je úhlová šířka duhy?
3. Jaká je intenzita světla vně a uvnitř?
4. Proč je červená na vnitřním okraji sekundární duhy?
5. Jaká je úhlová šířka sekundární duhy?
6. Je duha polarizovaná?
7. Vidíme duhu v polarizačních brýlích?

Vznik duh

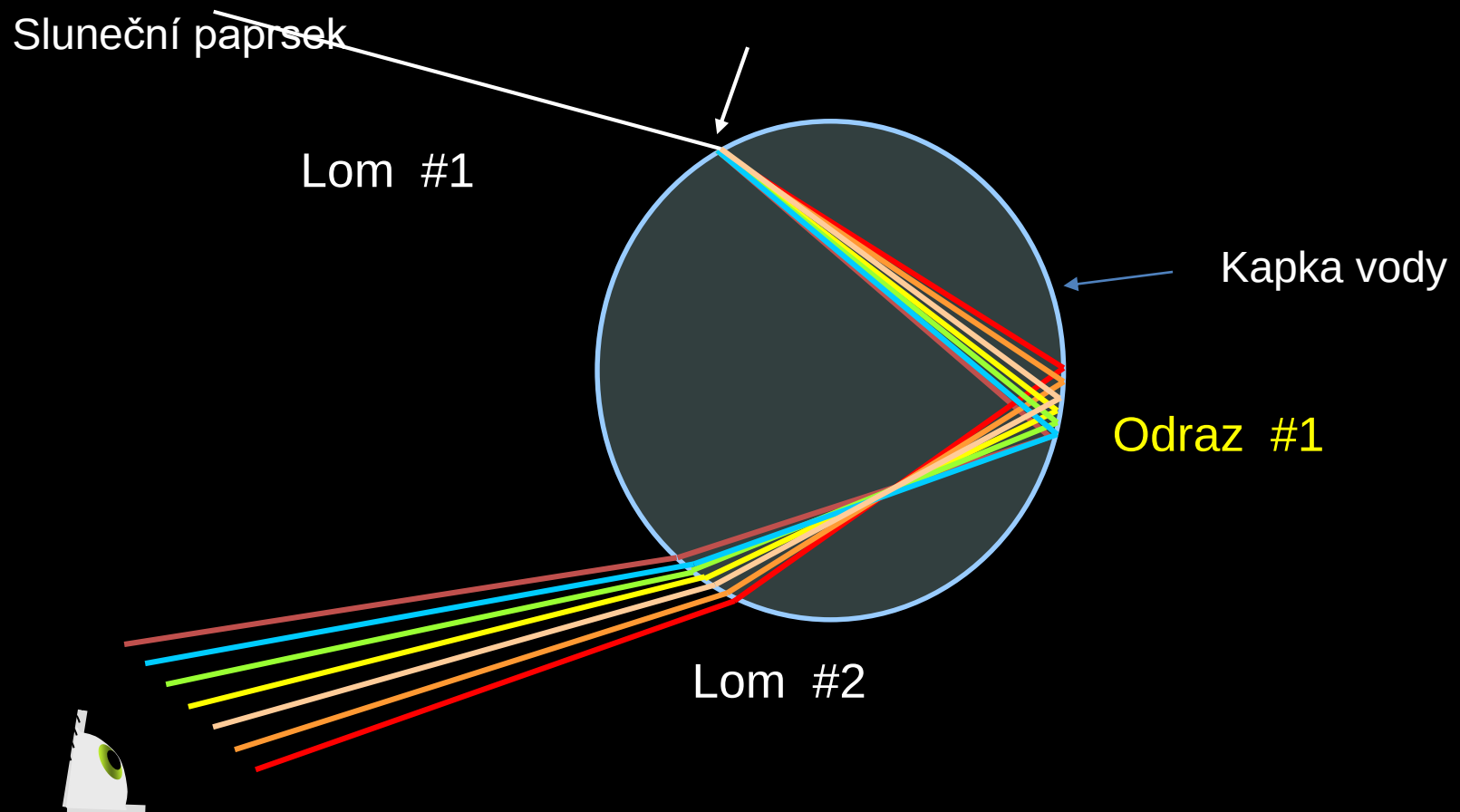

„Duha“
ve fialovém
světle“

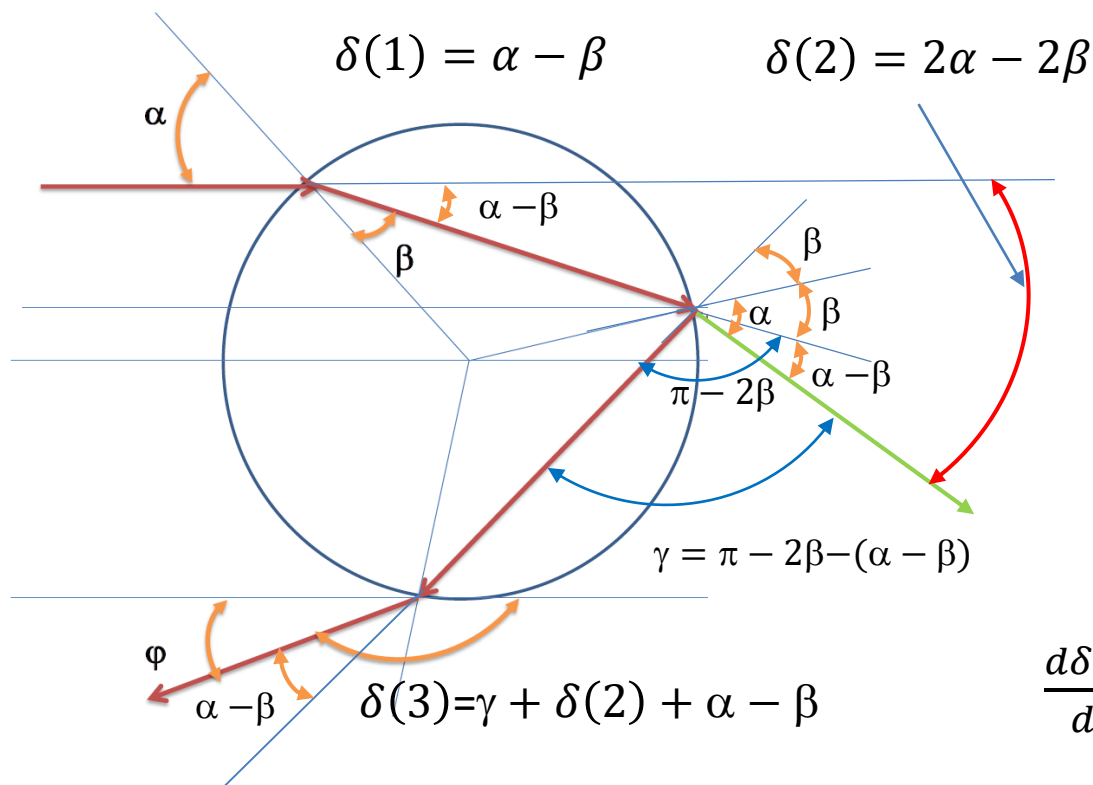

„Mlžná duha“

Vznik duhy

Vznik duh – geometrická teorie

$$\delta(3) = \pi + 2\alpha - 4\beta$$

$$\varphi = \pi - \delta(3) = 4\beta - 2\alpha$$

$$\sin \alpha = n \sin \beta$$

$$\cos \alpha \cdot d\alpha = n \cdot \cos \beta d\beta$$

$$\frac{d\delta(3)}{d\alpha} = 2 \left(1 - \frac{2 \cos \alpha}{n \cos \beta} \right) = 0$$

$$\frac{d\delta(3)}{d\alpha} = 2 - 4 \frac{d\beta}{d\alpha} = 2 - 4 \frac{d\beta}{d\alpha} = 0$$

Lze ukázat, že $\frac{\partial^2 \delta(3)}{\partial \alpha^2} > 0$

Jedná se tedy o minimum

$$\delta(3)_{\min} \leftrightarrow \varphi_{\max}$$

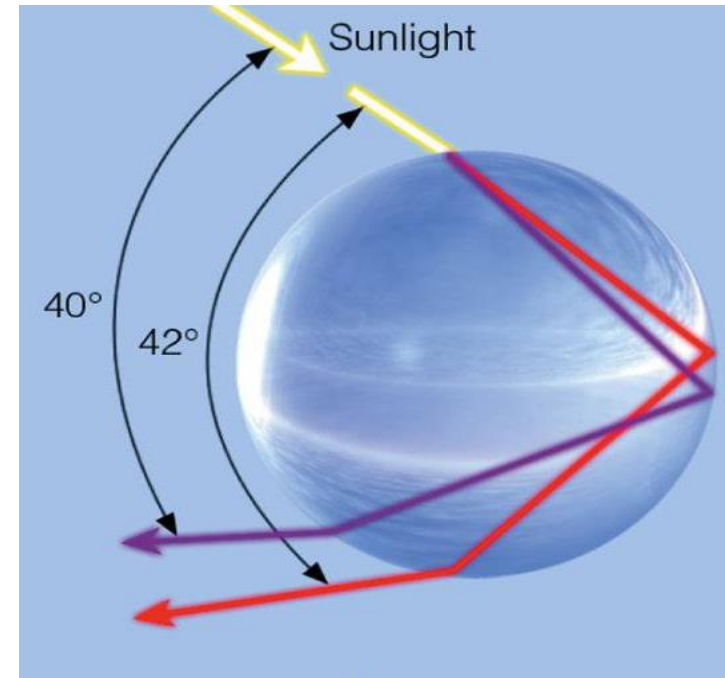
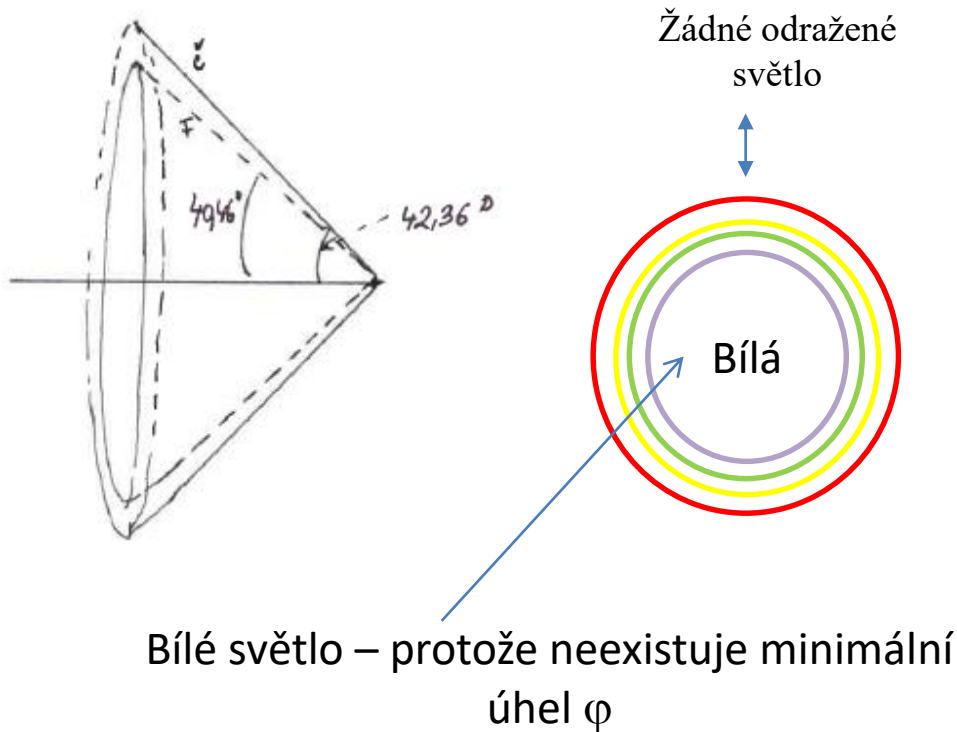
$$\frac{d\beta}{d\alpha} = \frac{1 \cos \alpha}{n \cos \beta}$$

$$\cos \alpha(\varphi_{\max}) = \sqrt{\frac{n^2 - 1}{3}}$$

$$n_{\text{c}} = 1.331$$

$$n_{\text{F}} = 1.343$$

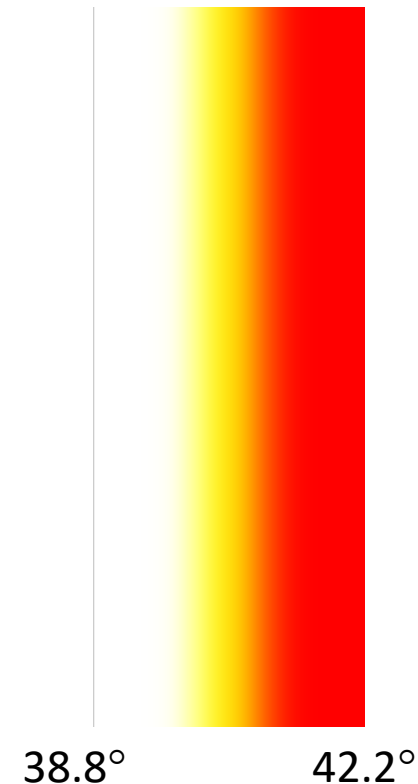
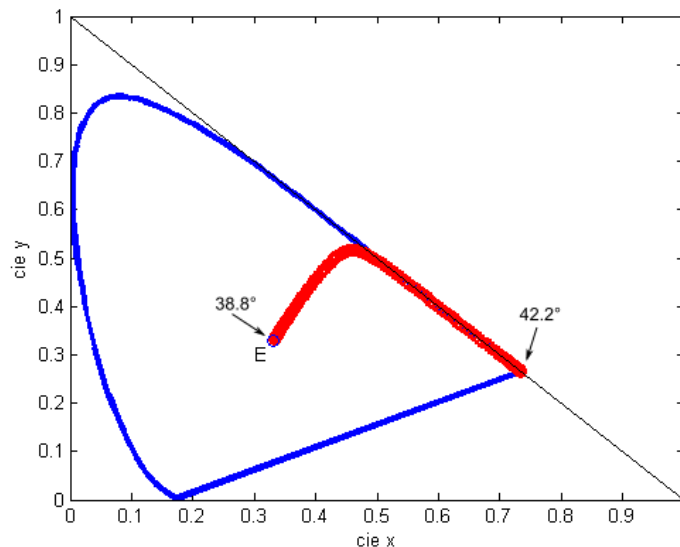
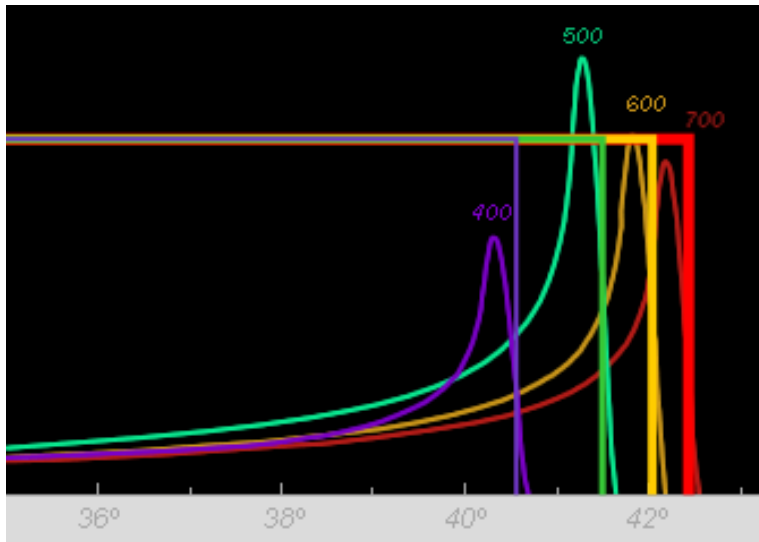
Primární duha

Proč je vidět spektrum?

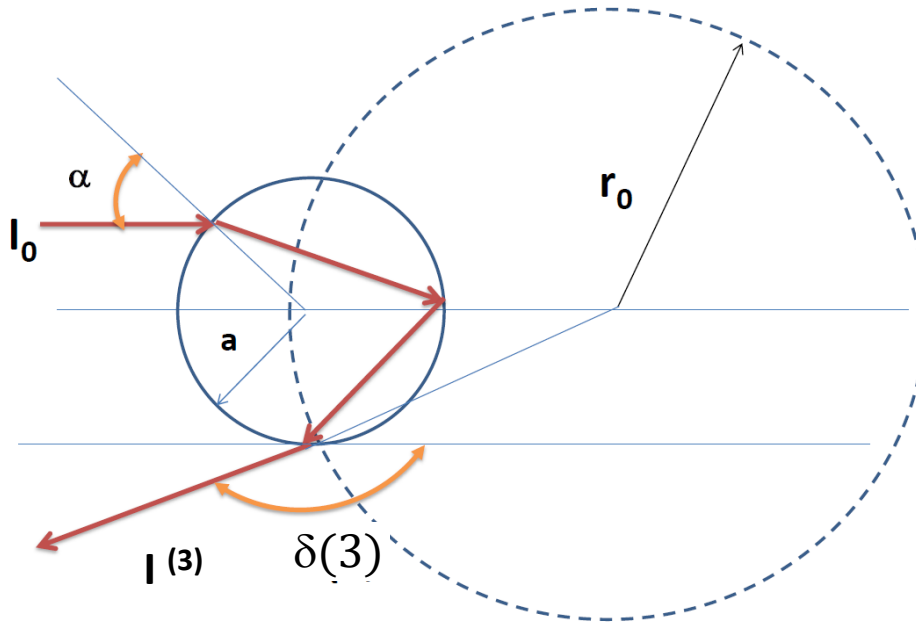
Kdyby měly všechny paprsky stejnou intenzitu, měl by být jasně vidět jen červený okraj a ostatní barvy by měly být smíchané

Duha pro případ konstantní intenzity barev

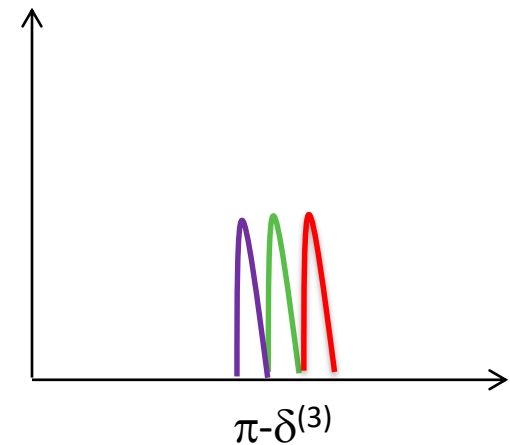
Duha pro případ konstantního spektrálního průběhu intenzity odraženého světla

Jak závisí intenzita světla vystupujícího z kapky po 1 vnitřním odrazu?

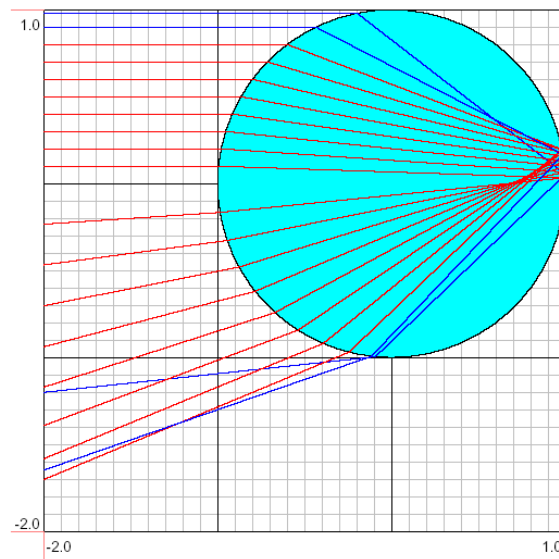
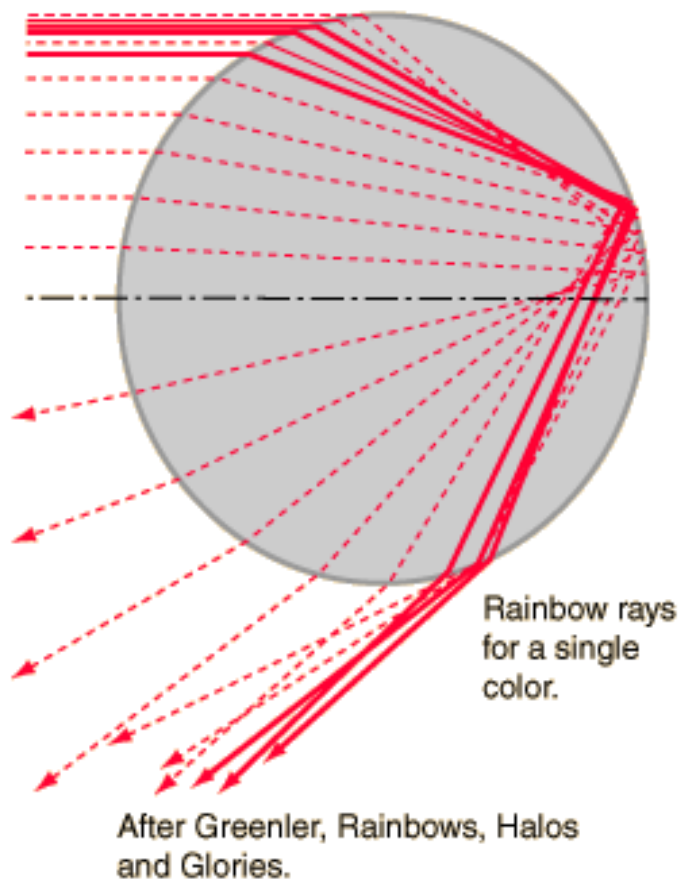
$$I^{(3)} = \frac{T^2 R 2\pi a^2 \sin 2\alpha d\alpha}{2r_0^2 \left| \frac{d\delta(3)}{d\alpha} \right| \sin \delta(3)}$$

$$\cos \alpha = \sqrt{\frac{n^2 - 1}{3}}$$

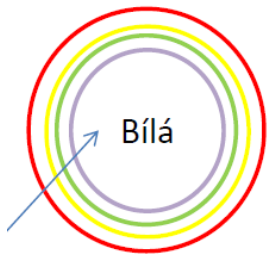

Pod úhlem minimální odchylky vychází maximální intenzita světla. Vzhledem k tomu, že tento úhel je funkcí vlnové délky, vychází jednotlivé barvy z kapky separátně.

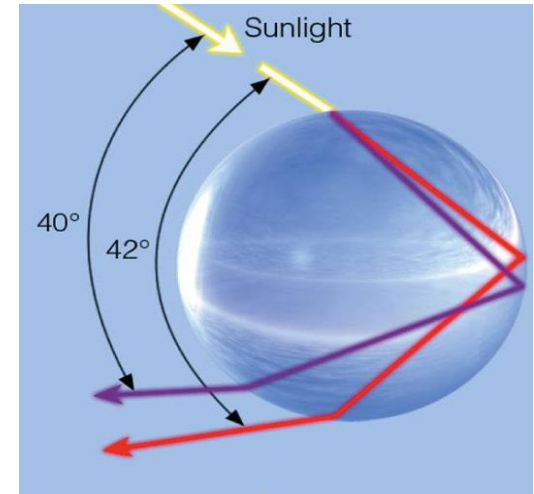
Naznačení role minimální deviace

Tato závislost je způsobena tím, že maximum Intenzity vychází pod úhlem minimální odchylky - v tomto případě $\delta(2)_{\min}$

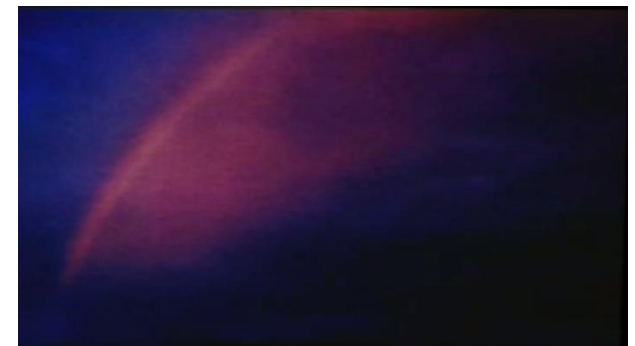
Vznik primární duhy (I)

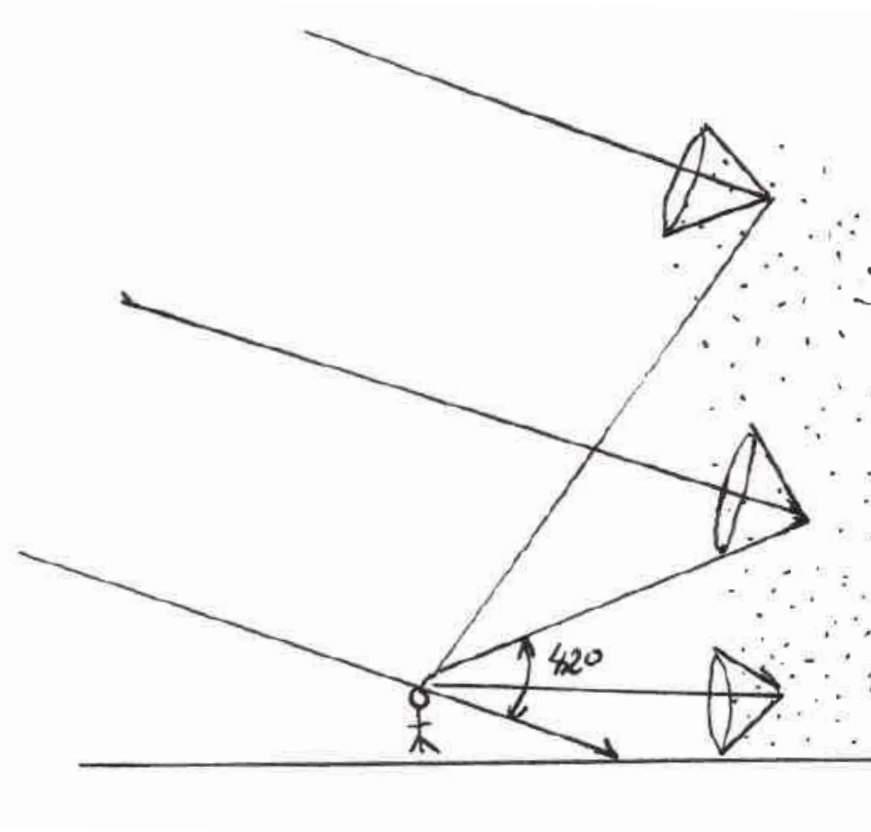
2

3

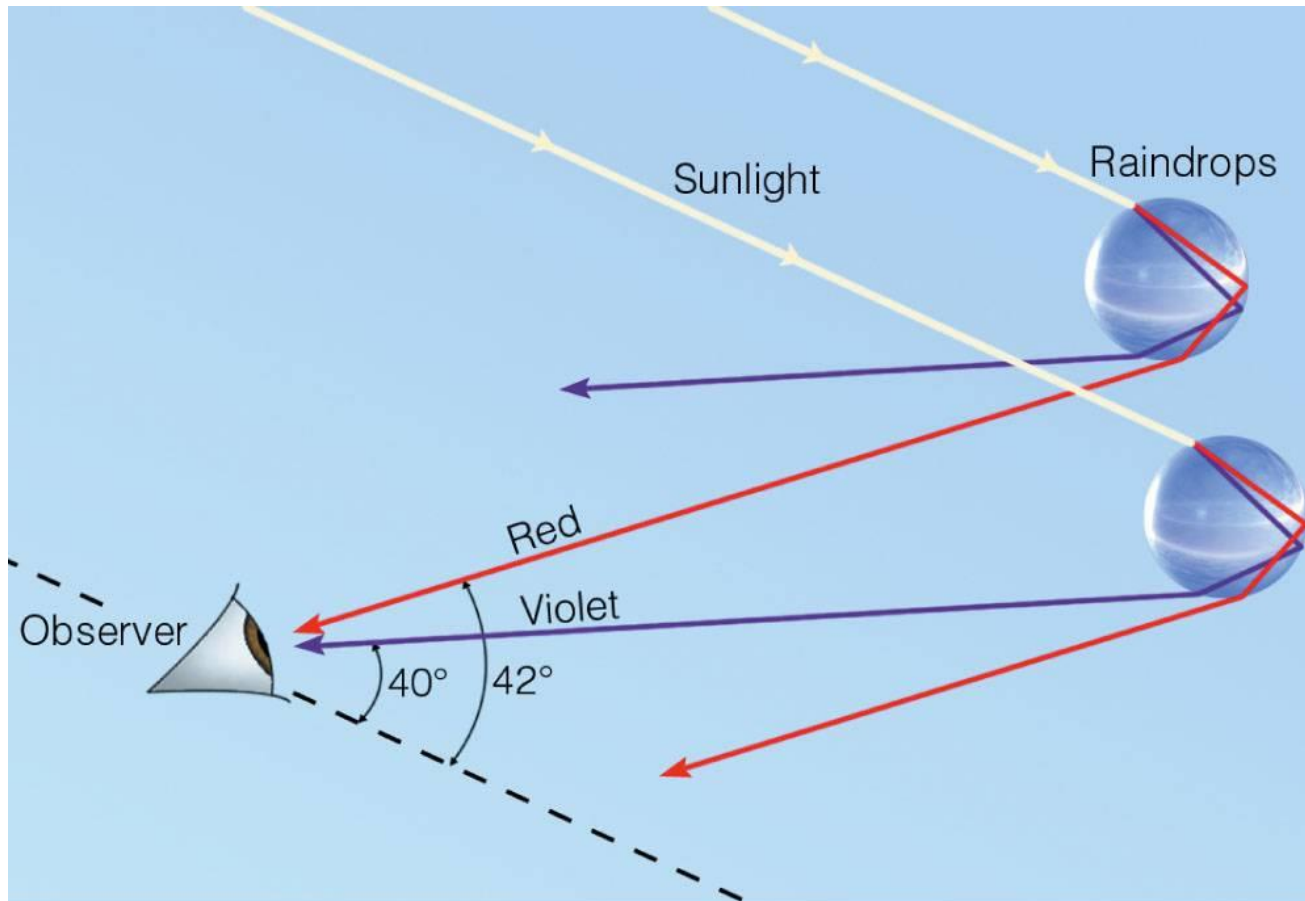

1

1. Vidíme bílé světlo
2. Nevidíme žádné odražené světlo od kapek
3. Vidíme duhu

Vznik primární duhy (II)

© 2007 Thomson Higher Education

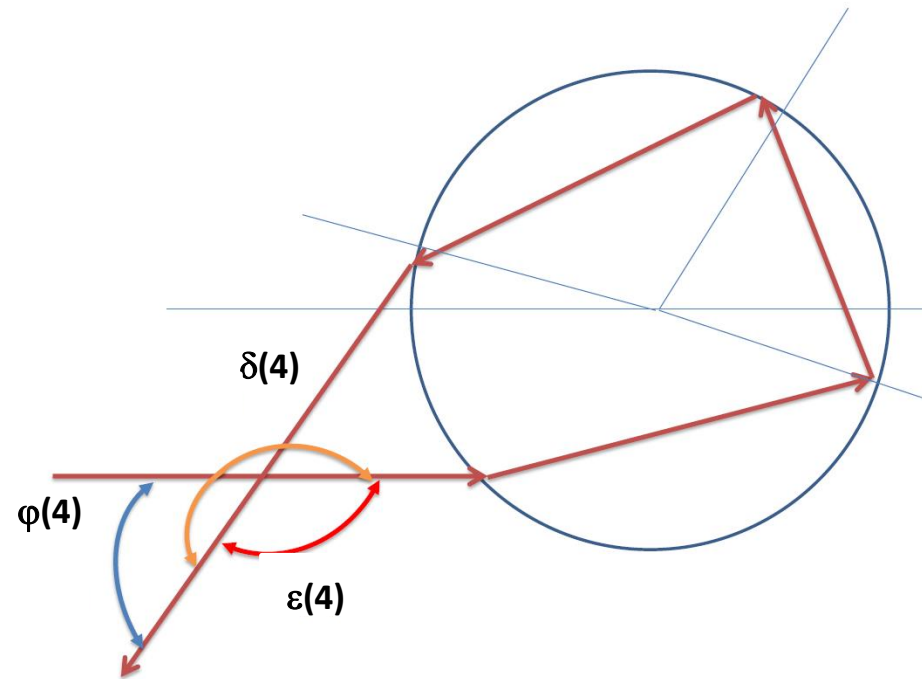
Sekundární duha

$\delta(\dot{p})$ vždy minimum (pro všechna p)

$\delta(4)$...minimum

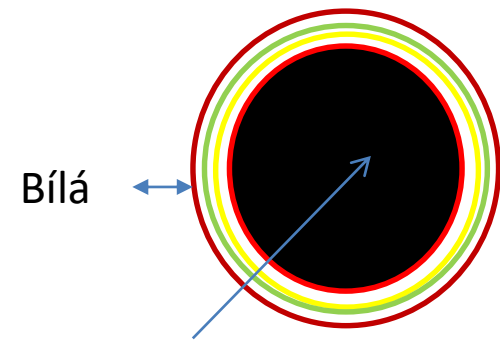
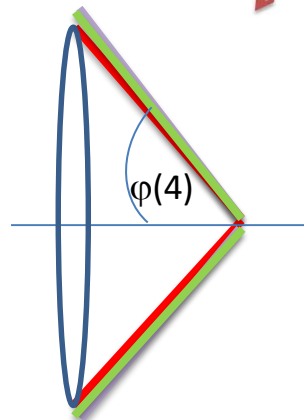
$\varepsilon(4)$...maximum

$\varphi(4)$...minimum vs. $\varphi(3)$...maximum

$\varphi(4) = 50,37^\circ$ červená

$\varphi(4) = 53,47^\circ$ fialová

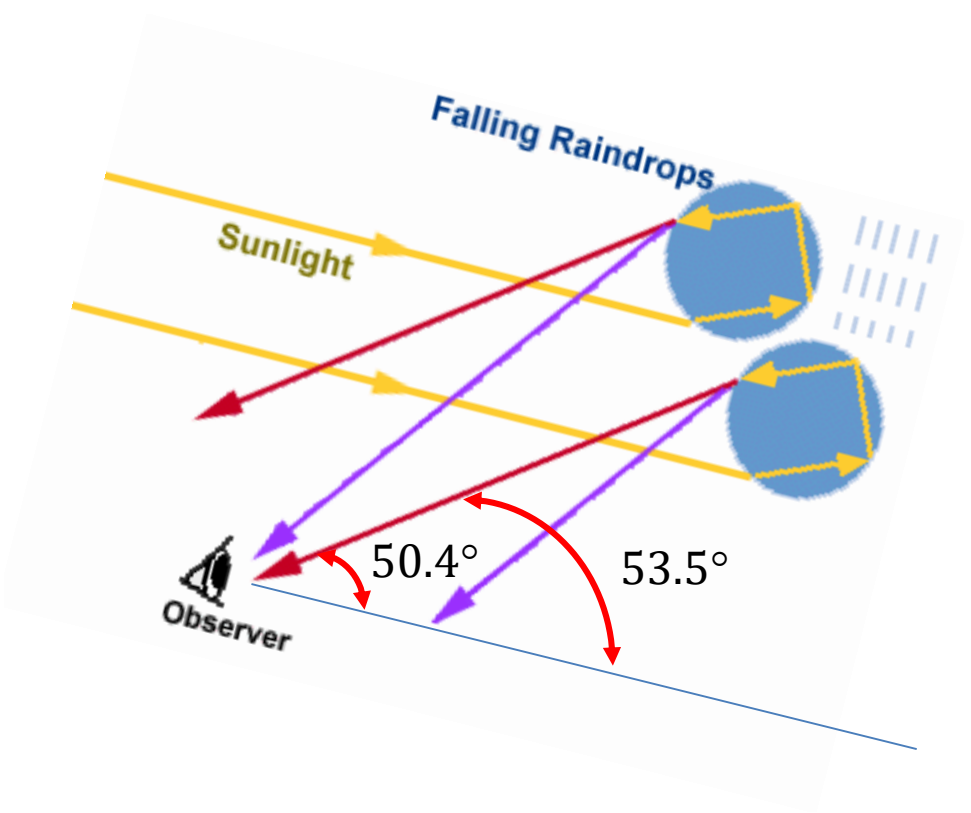
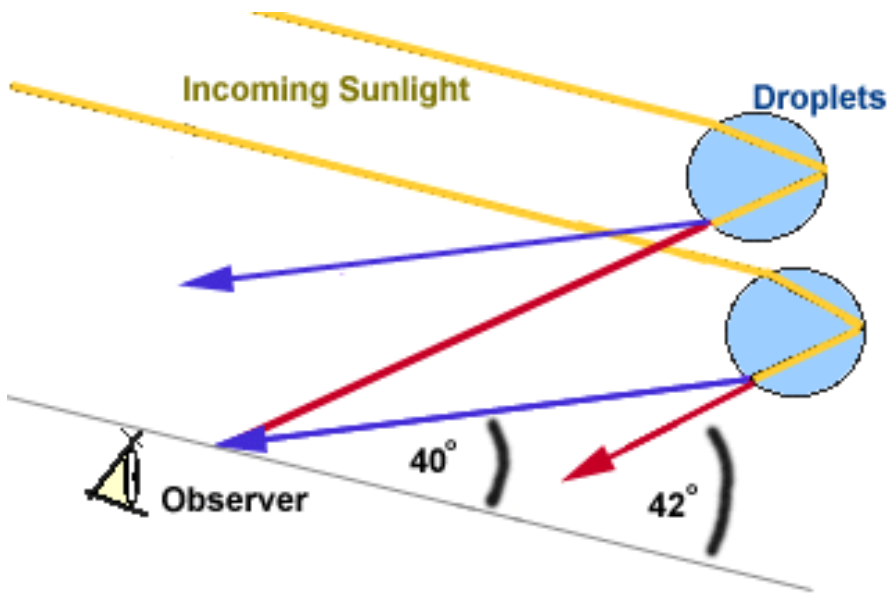

Bílá

Žádné odražené světlo

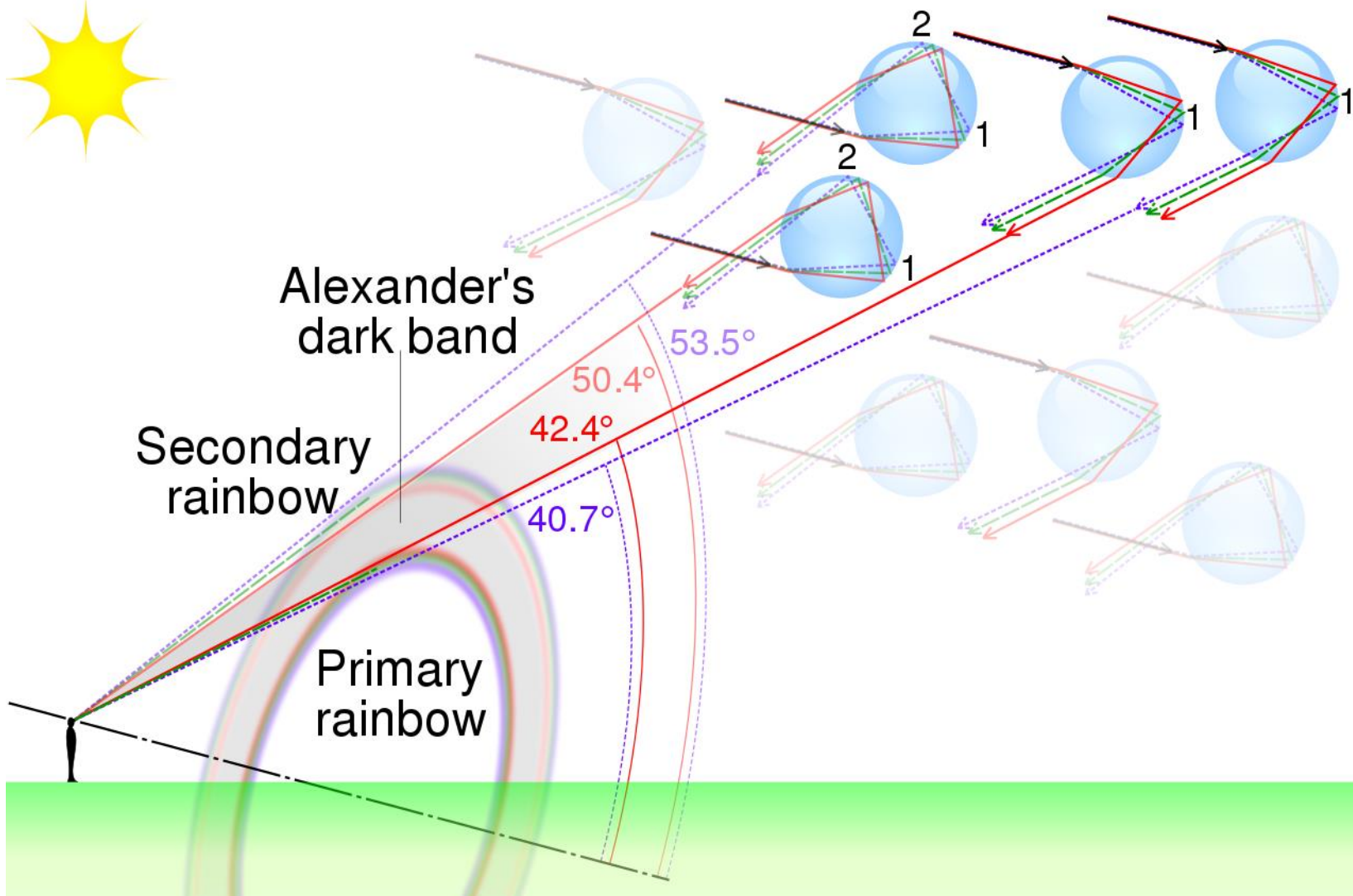
Úhlový rozměr $3,1^\circ + 0,5^\circ$ (úhlový rozměr slunce)

Odrazy na vodní kapce - shrnutí

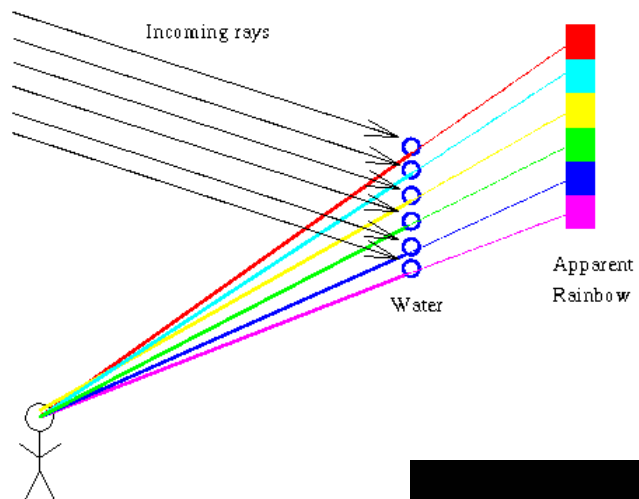

Primární duha – 1 vnitřní odraz,
paprsek dopadá na horní část kapky

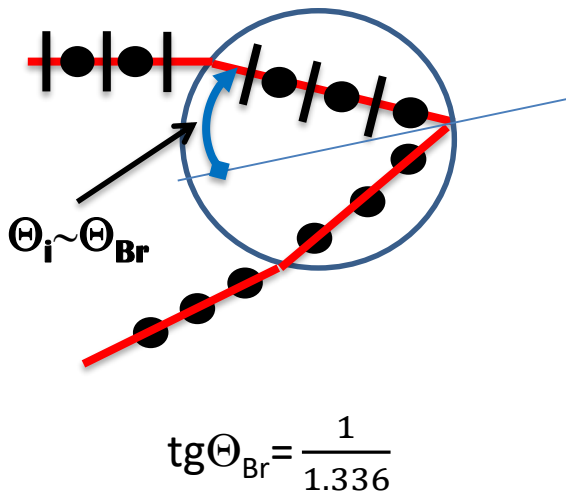
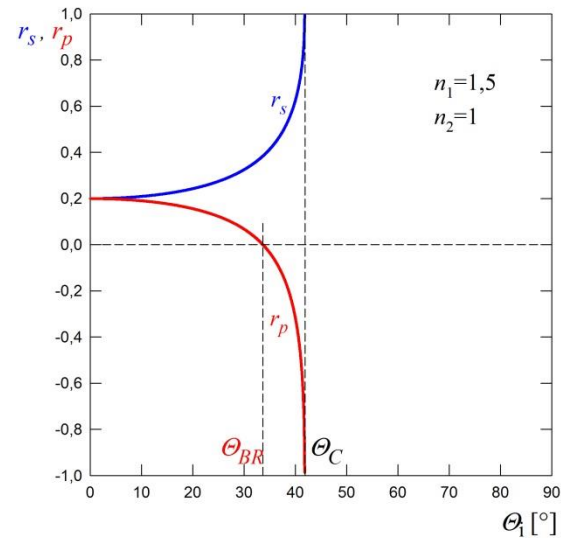
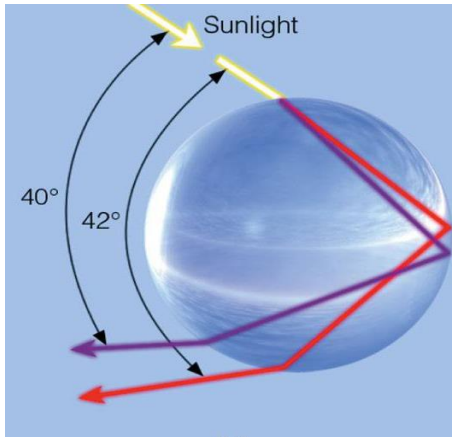
Sekundární duha – 2 vnitřní odrazy,
paprsek dopadá na spodní část kapky

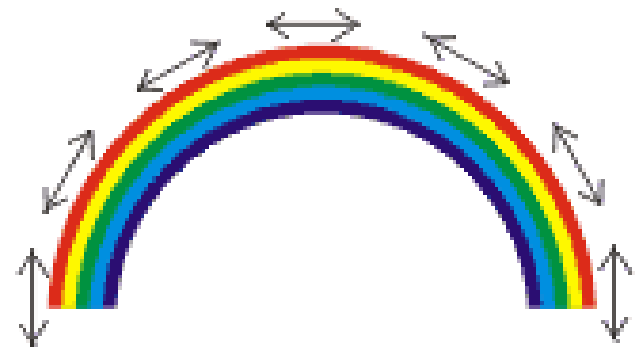
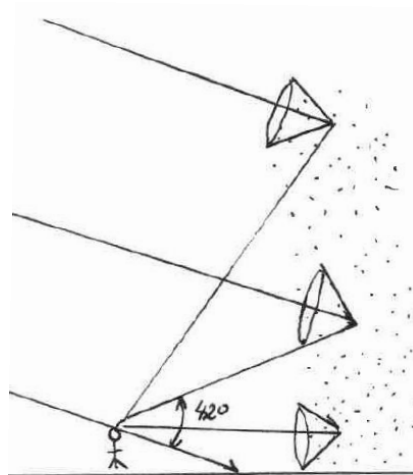
Primární a sekundární duha

Polarizace duhy

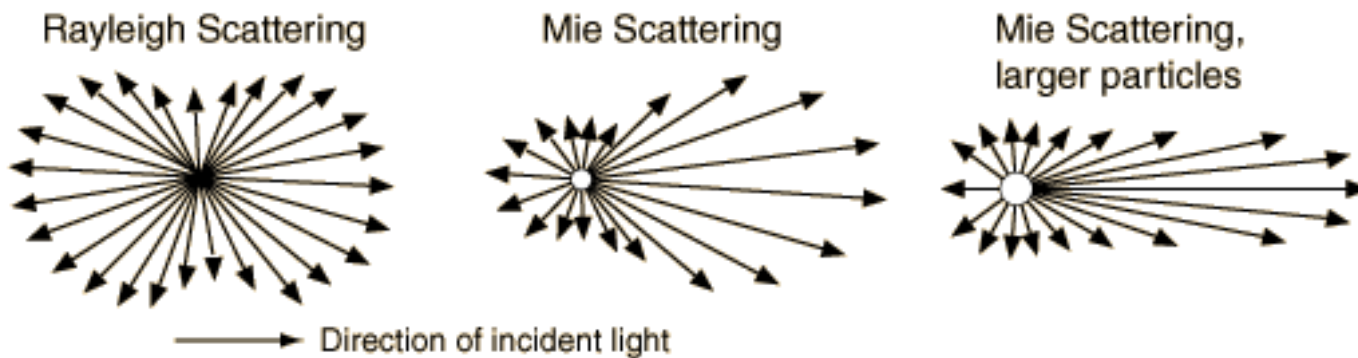

Lomený paprsek dopadá na zadní stěnu kapky pod úhlem blízkým Brewsterovu úhlu. Tím dojde k vysoké míře odrazu složky polarizace kolmé k rovině dopadu

Interakce světla s kapkou - modely

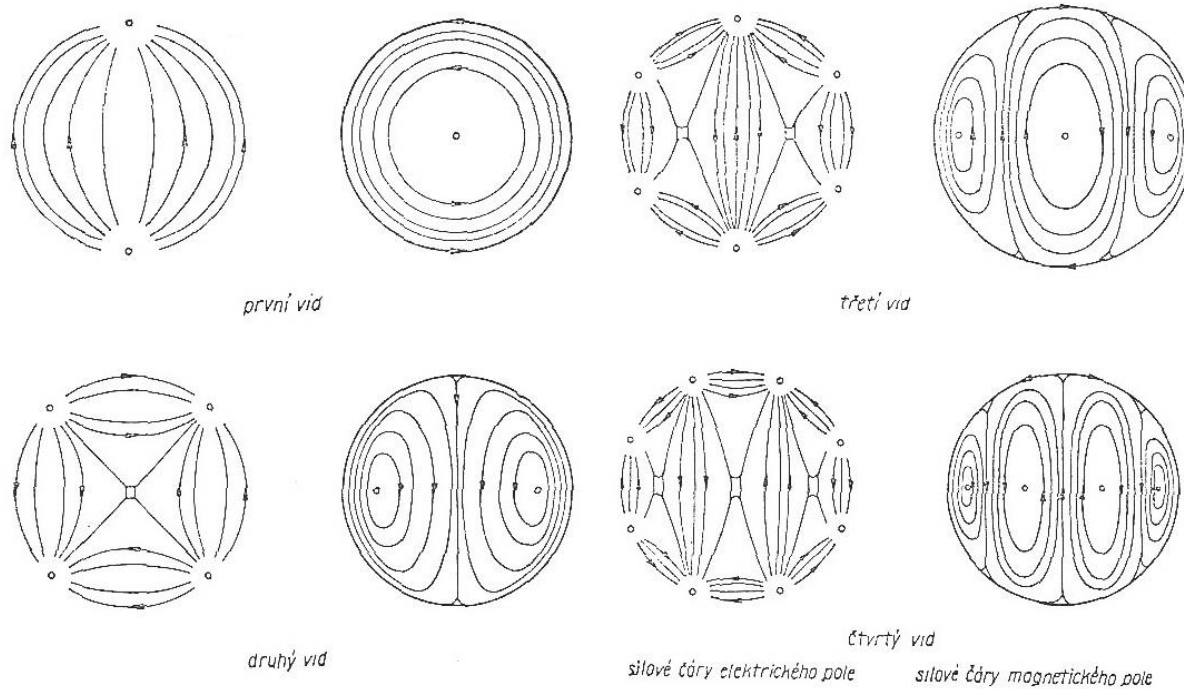
1. $\lambda \gg d$ dipólový model, Rayleighův rozptyl (molekuly)
2. $\lambda \geq d$ Mieho rozptyl (malé kapky)
3. $\lambda \ll d$ geometrický rozptyl (velké kapky, odraz, lom)

Interakce EM záření s koulí – Maxwellovy rovnice

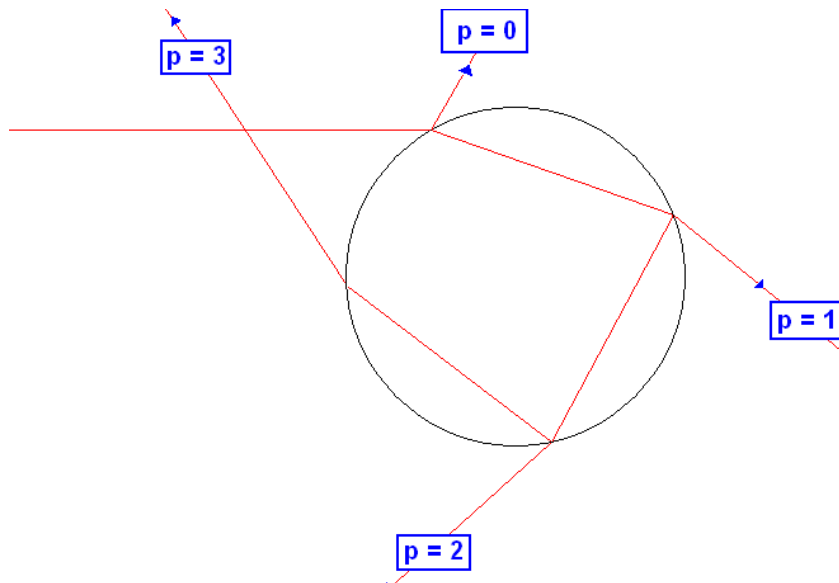
Rozptyl – Mieho teorie (řešení Maxwellových rovnic pro sférickou symetrii)

Debyeovy řady – jiná formulace Mieho teorie

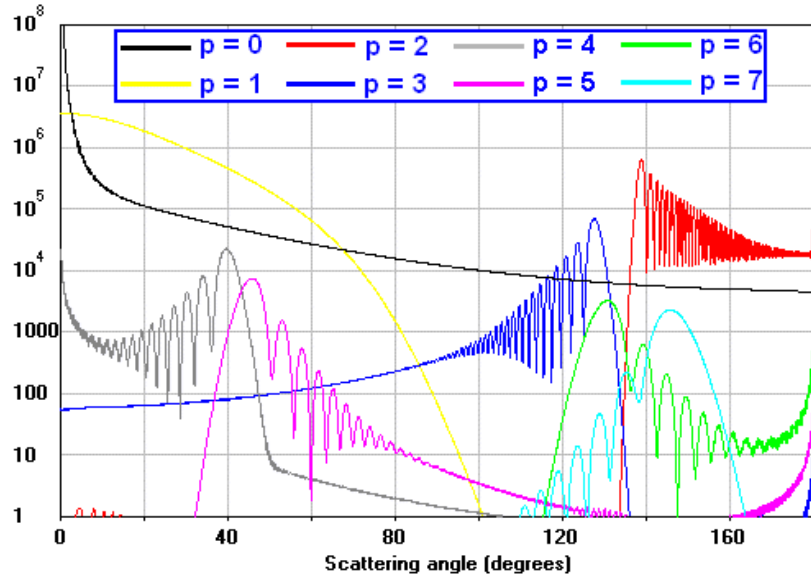

Obr. 112. Silové čáry pole prvních čtyř elektrických vidů.

Interakce EM záření s koulí – Debyeovy řady

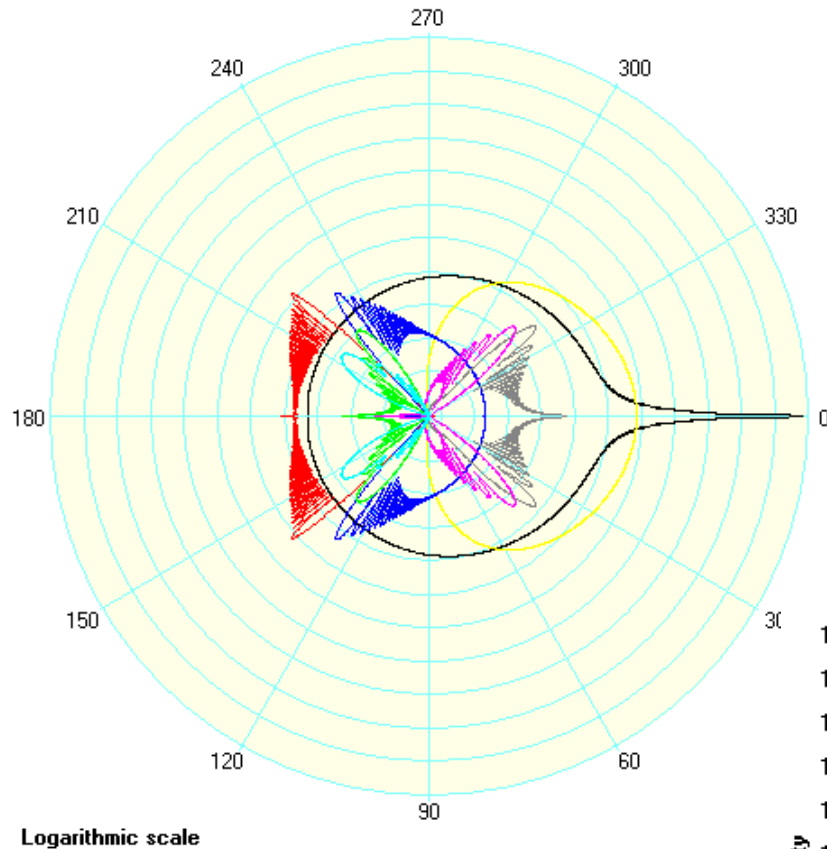

$p = 0$ odpovídá vnějšímu odrazu
 $p = 1$ odpovídá přímé transmisi přes kouli
 $p = 2$ odpovídá 1 vnitřnímu odrazu (primární duha)
 $p = 3$ odpovídá 2 vnitřním odrazům atd.

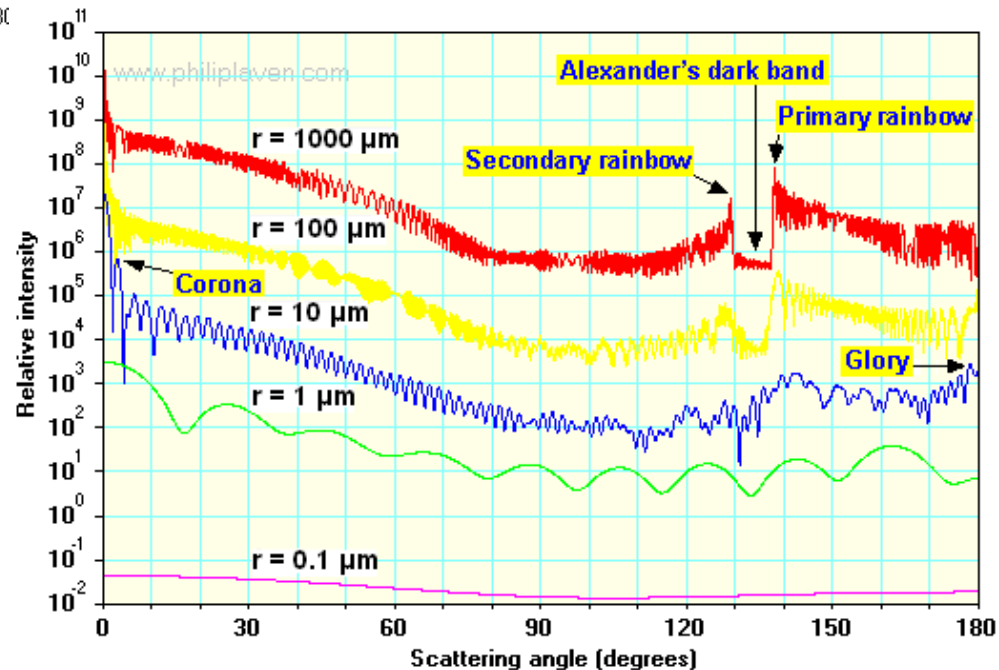
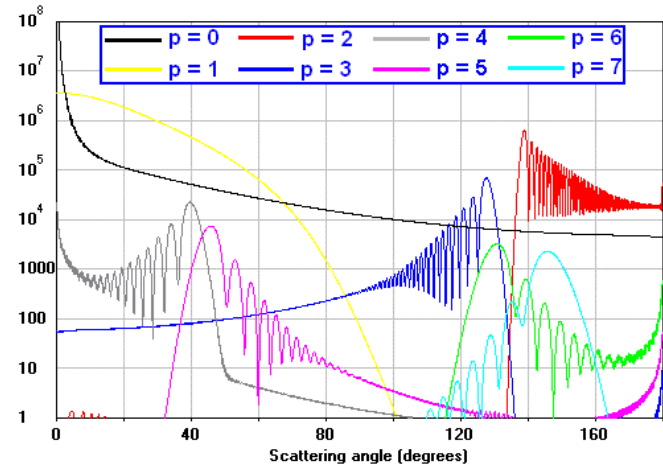

Použitím Debyeových řad lze identifikovat příspěvky od jednotlivých paprsků – výpočet pro rozptyl světla 0.65 od vodní kapky s poloměrem $r = 100 \mu\text{m}$

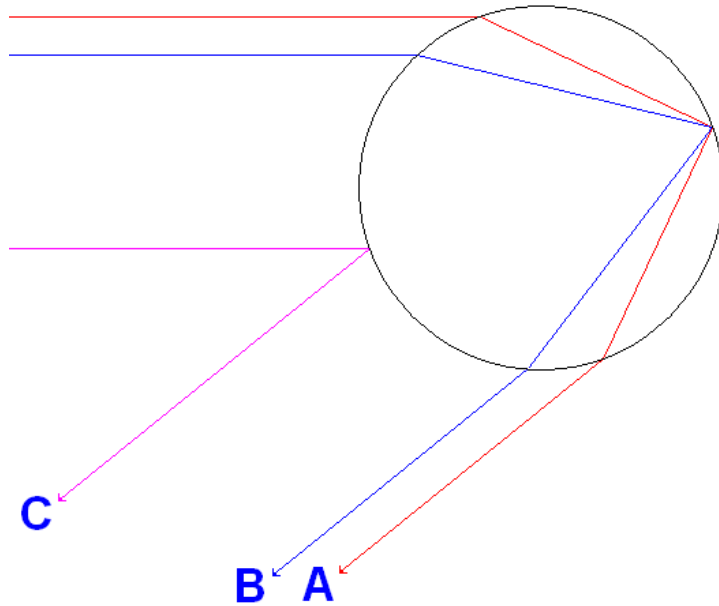
Numerický výpočet rozptylu

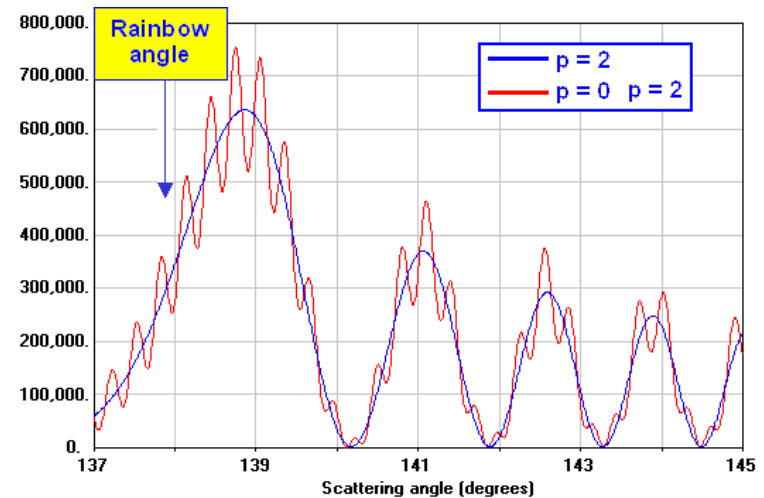
Polární diagram ukazující využití Debyeových řad pro rozptyl světla s vlnovou délkou $0.65 \mu\text{m}$ na vodní kapce o poloměru $r = 100 \mu\text{m}$

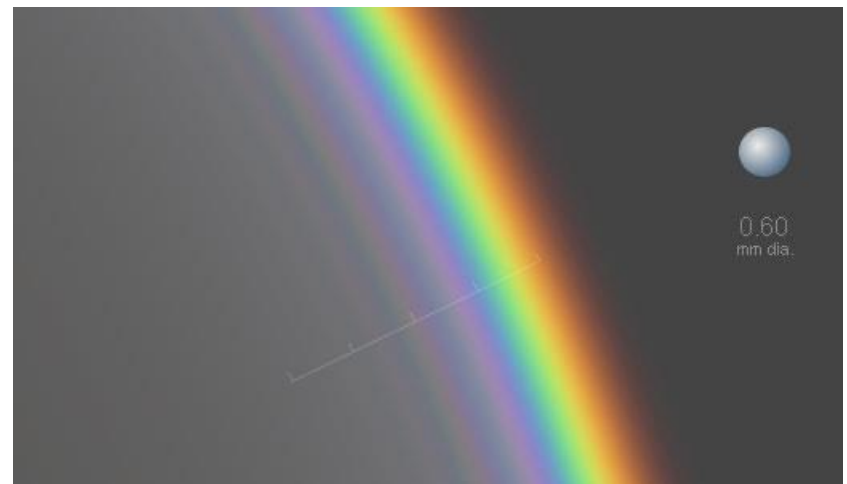
Jemná struktura duhy – podružné oblouky

Tři paprsky interagující s koulí - $\lambda = 0.65 \mu\text{m}$ a index lomu $n = 1.33257$

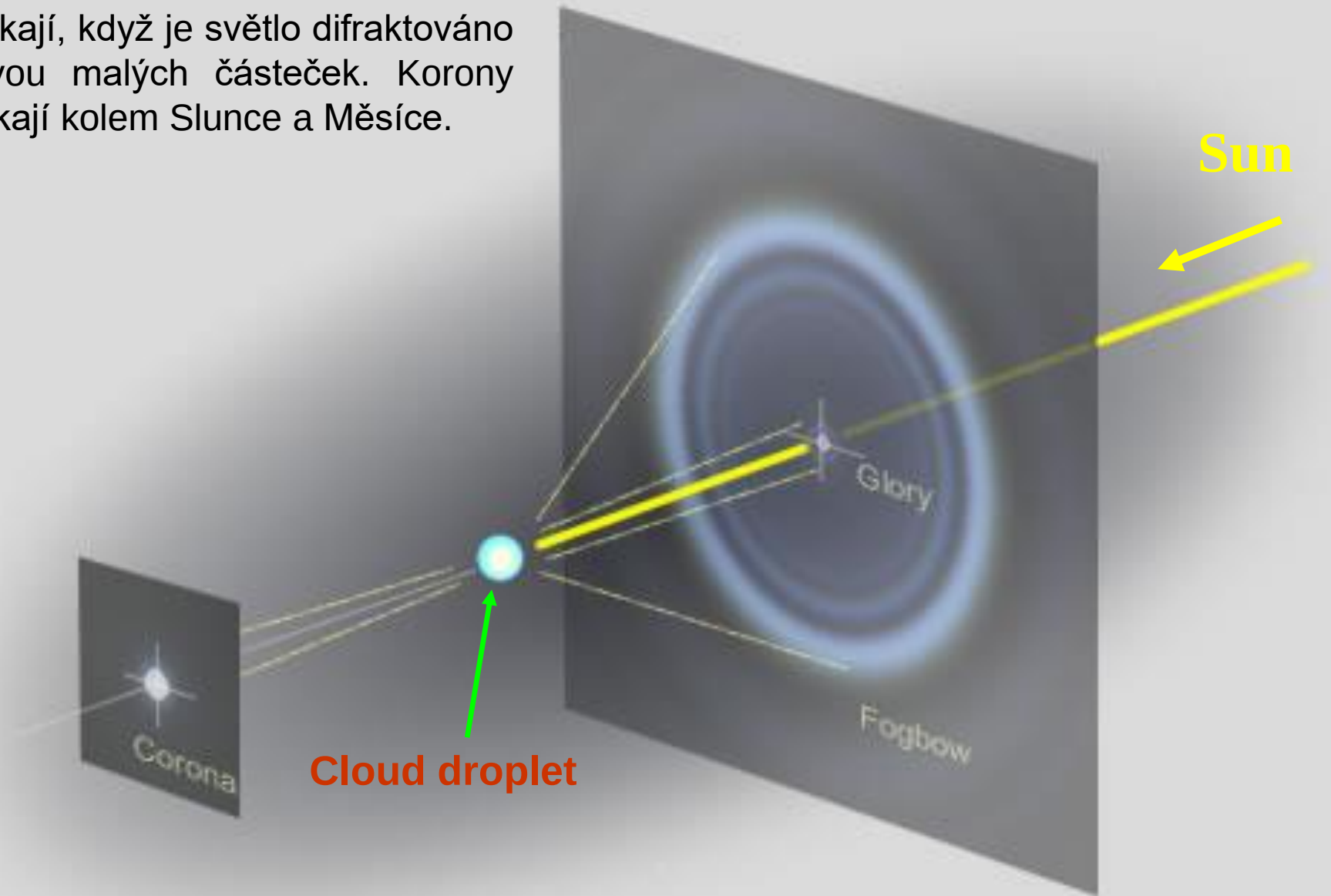

Hlavní maxima a minima vznikají interferencí paprsků A a B. Jemná struktura vzniká interferencí odraženého paprsku C a paprsků A a B.

Koróny a glorioly

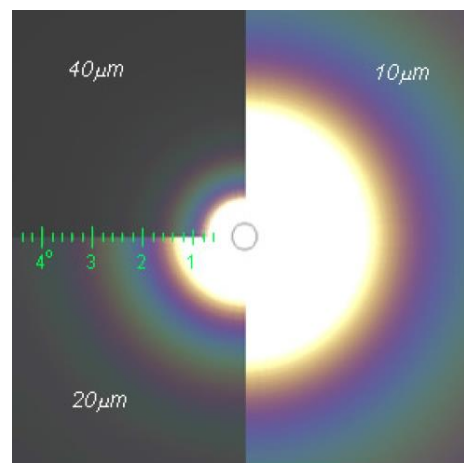
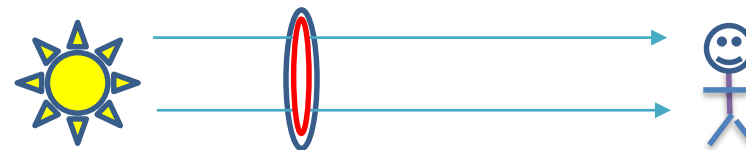
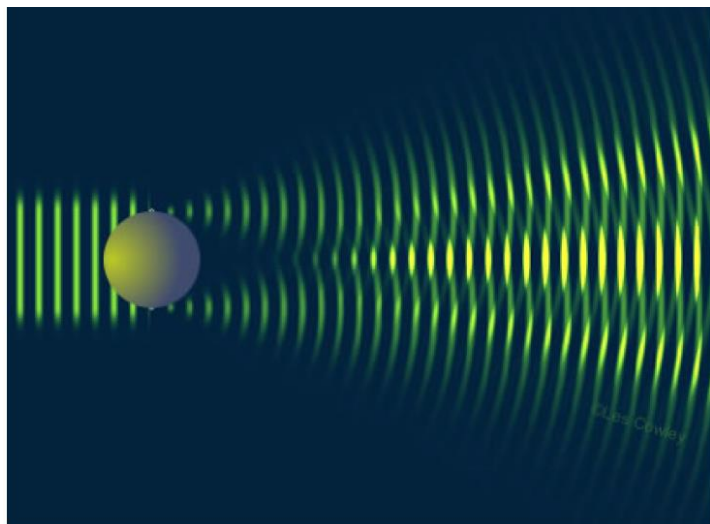
Vznikají, když je světlo difraktováno vrstvou malých částíček. Korony vznikají kolem Slunce a Měsíce.

Koróna

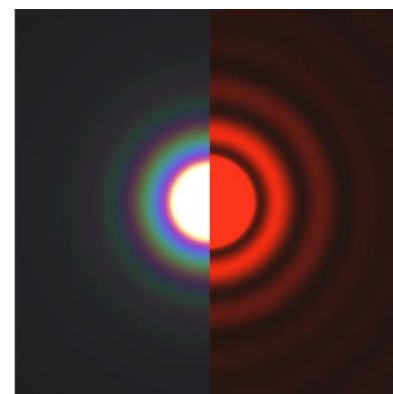
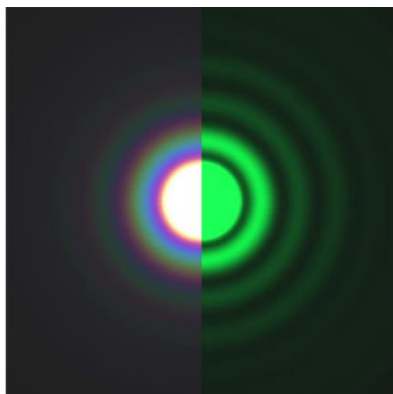
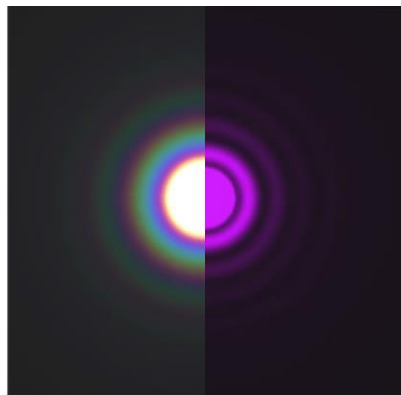
Koróna

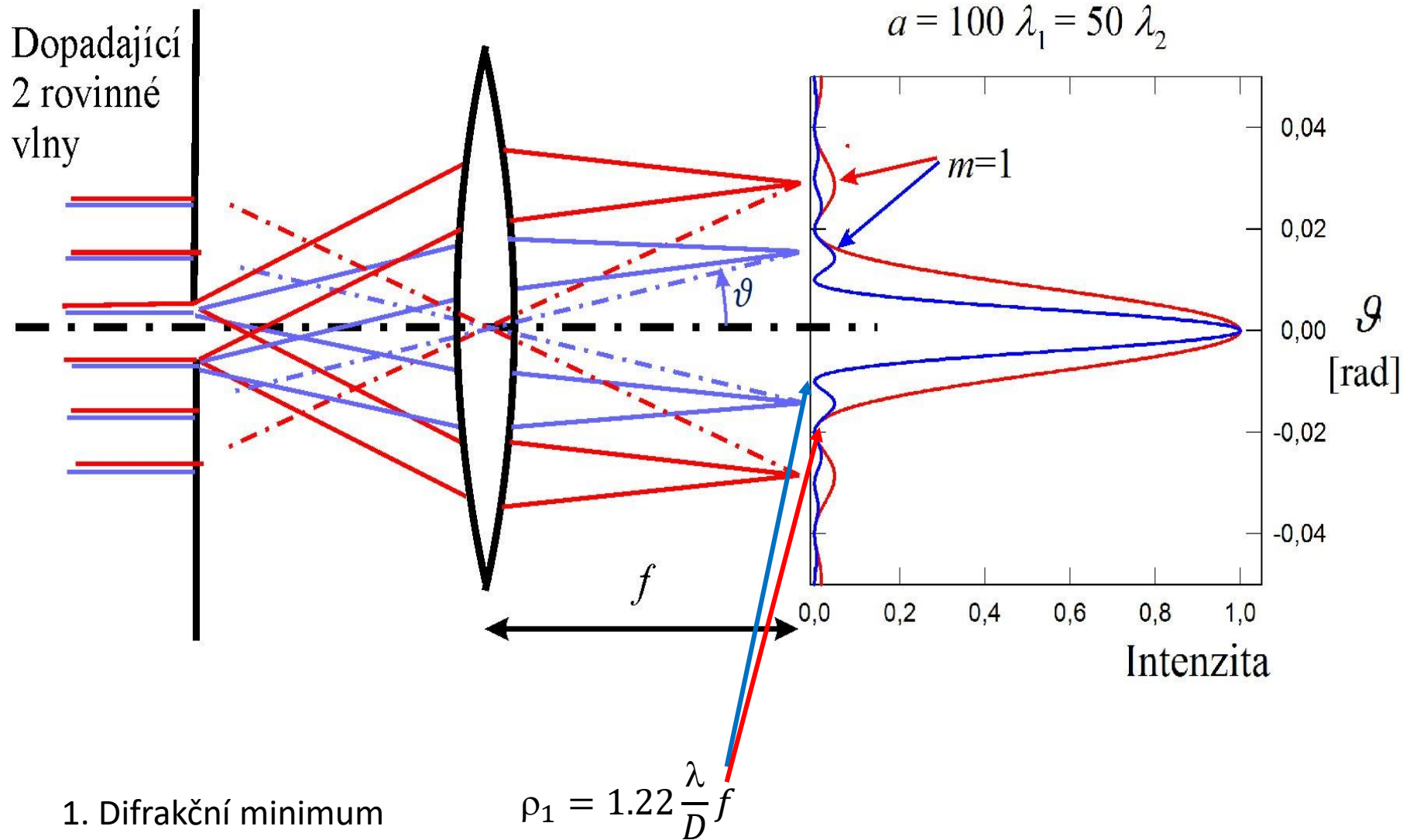
Droplet diameter

Malé kapky
vytvářejí
větší koróny

Příčinou vzniku koróny je difrakce

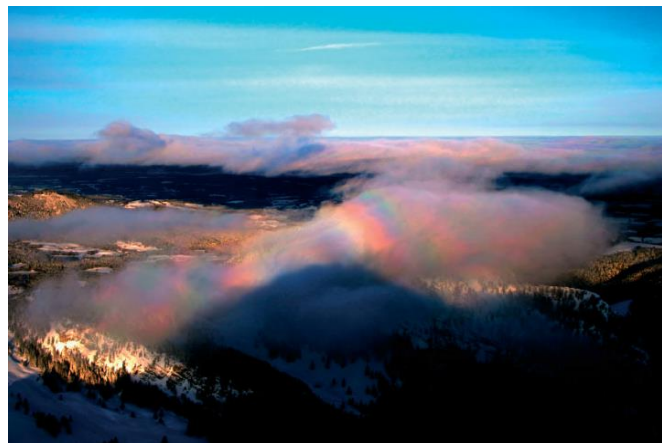
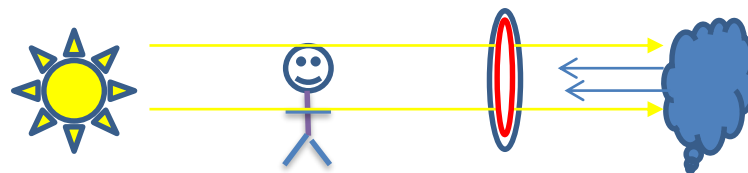

Spektrální rozklad světla při difrakci

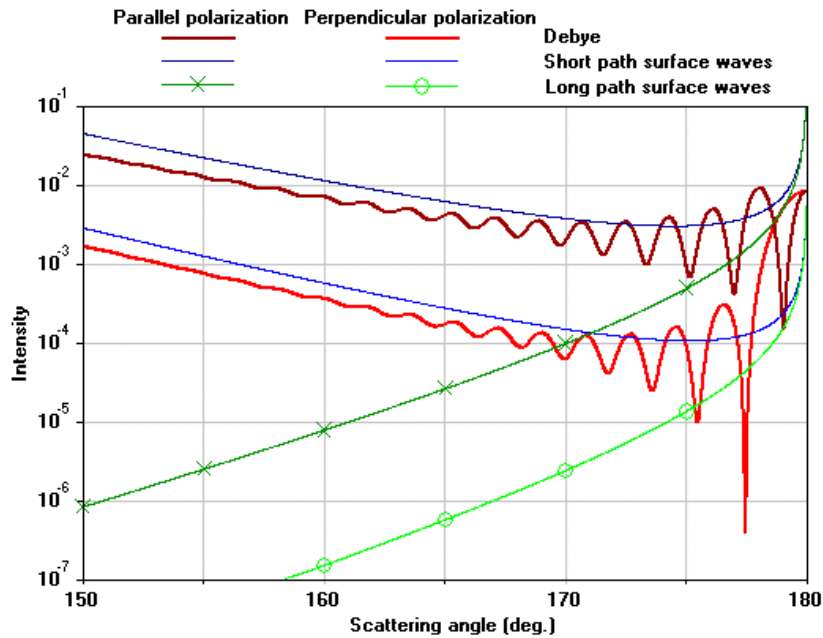

Gloriola

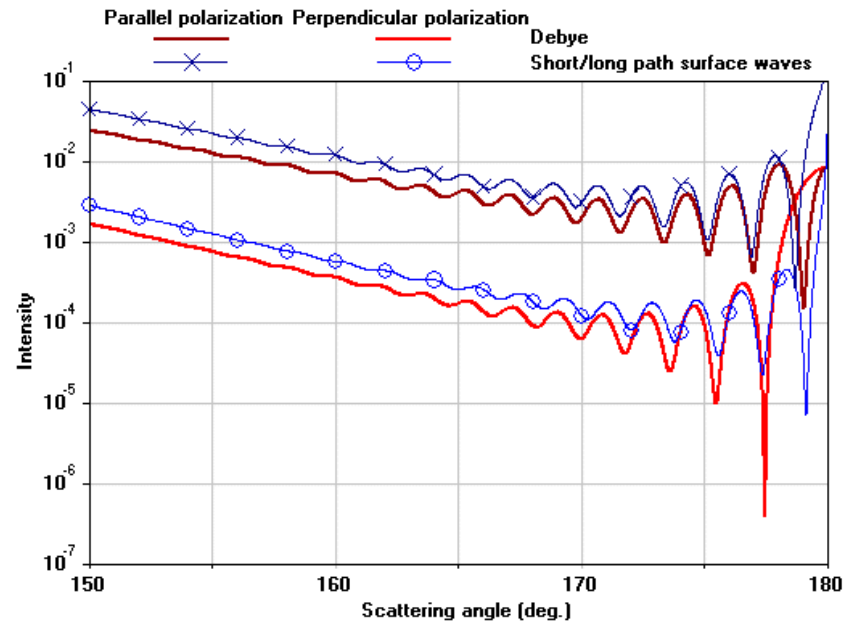
Vzniká však zpětným ohybem světelných paprsků a projevuje se jako slabé soustředné barevné prstence kolem stínů vržených do vrstvy oblačnosti či mlhy.

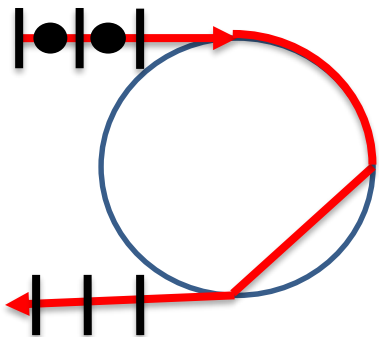
Glorioly – numerické výpočty (I)

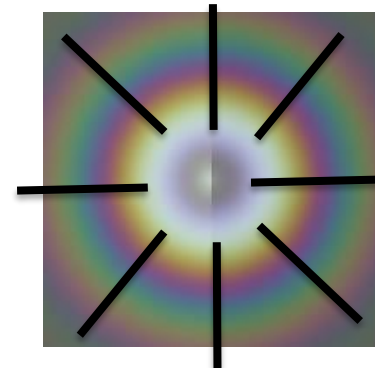
separátní příspěvky povrchových
vln s krátkou a dlouhou dráhou

vektorový součet příspěvků
povrchových vln s krátkou a dlouhou dráhou

Gloriola je polarizovaná
paralelně - radiálně), tj.
obráceně než duha.

Barva oblohy

Rayleighův rozptyl na molekulách + fluktuace koncentrace molekul na prostorové škále $\sim \lambda$

$$I = I_0 \frac{8\pi^4 \alpha^2}{\lambda^4 R^2} (1 + \cos^2 \Theta)$$

Rayleighův rozptyl na jedné osamoceně molekule:

rozměr molekuly $\ll \lambda$

dopadající nepolarizované záření

polarizovatelnost

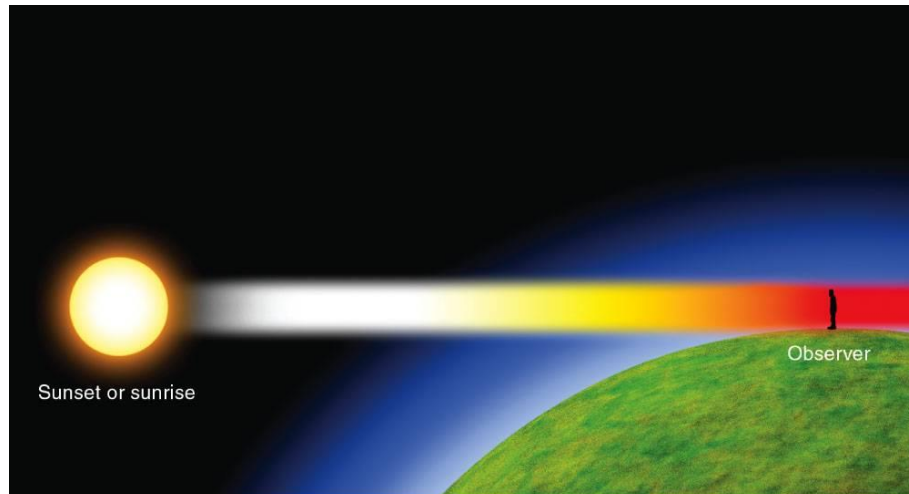
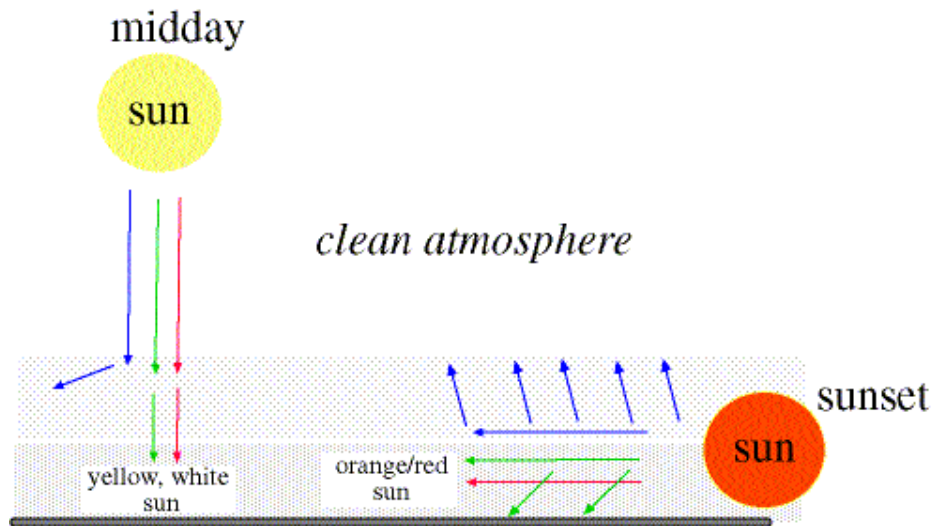
vzdálenost od molekuly

úhel rozptylu

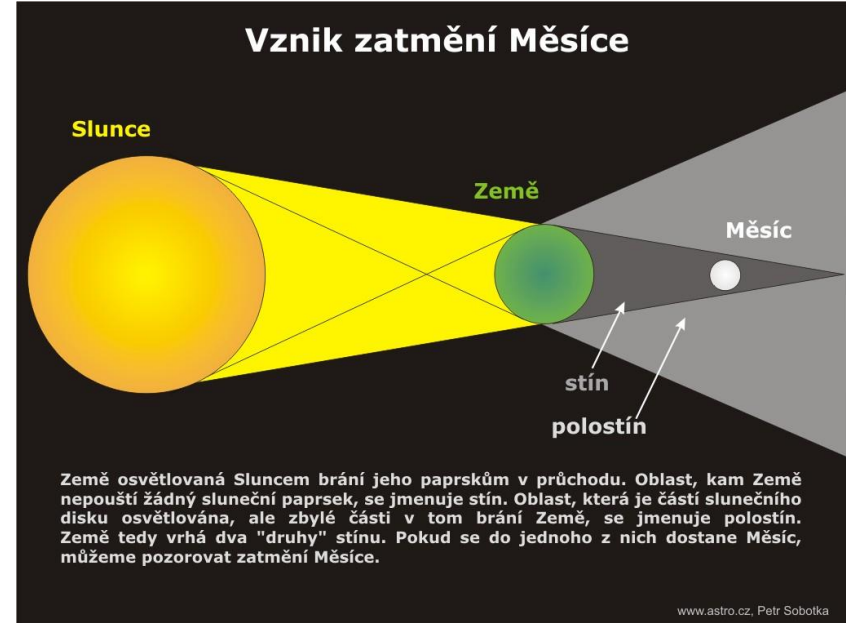
Ideálně homogenní prostředí: rozptýlené vlny se navzájem vyruší a pokračuje pouze původní vlna s indexem lomu; žádný rozptyl.

Pro „makroskopický“ rozptyl nutná nehomogenita = fluktuace v koncentraci molekul = fluktuace indexu lomu
Z hlediska modelu spojitého prostředí: přidání „zdroje“ do vlnové rovnice

Rozptyl světla v atmosféře

© 2007 Thomson Higher Education

www.astro.cz, Petr Sobotka

Index lomu vzduchu

$$\frac{n-1}{n_0-1} = \frac{\rho}{\rho_0}$$

$$\frac{p}{\rho} = RT$$

závisí na hustotě, tj. na teplotě a tlaku

$$n(T, p) \quad \text{pomocí} \quad n_0(T_0, p_0)$$

$$\frac{n-1}{n_0-1} = \frac{p}{p_0} \frac{T_0}{T}$$

$$\frac{\partial p}{\partial h} = -g \rho$$

$$\frac{\partial n}{\partial h} = -(n_0-1) \frac{T_0}{T^2} \frac{p}{p_0} \left(\frac{g}{R} + \frac{\partial T}{\partial h} \right)$$

$$g / R = 0,0342 \text{ K} \cdot \text{m}^{-1}, \quad (3,42 \text{ K} / 100 \text{ m})$$

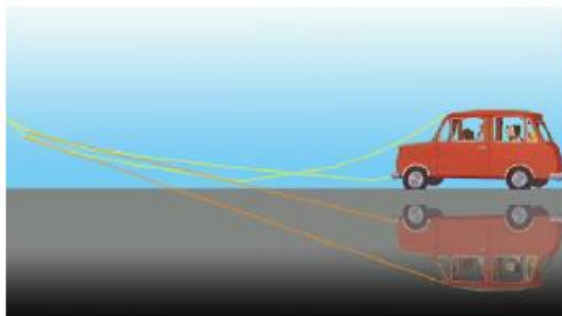
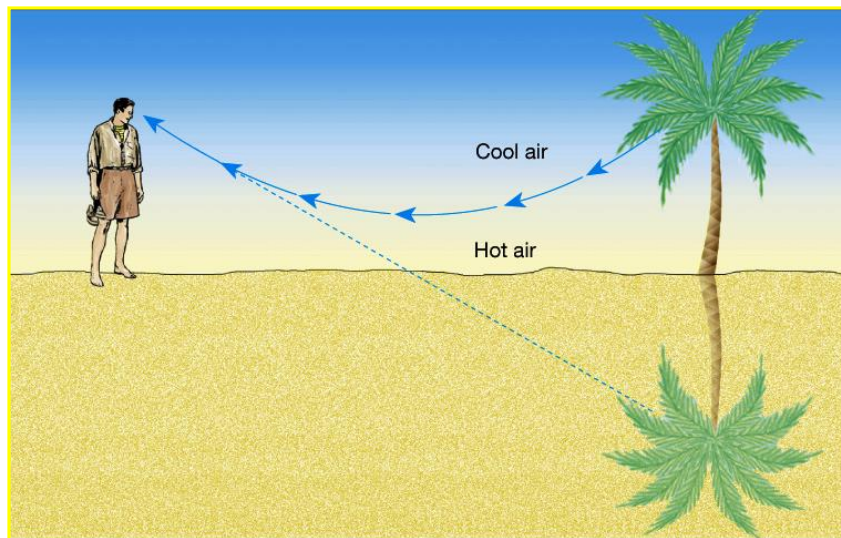
Standardní atmosféra – pokles o 0.65 K / 100m

Je-li tento člen **kladný**, index lomu s výškou **klesá**. To nastává, roste-li teplota s výškou nebo klesá-li pomaleji než 3.42 K/100m. Při postupu paprsku **vzhůru** dochází k **lomu od kolmice**, může nastat totální odraz a **svrchní zrcadlení**.

Je-li tento člen **záporný**, index lomu s výškou **roste**. To nastává, klesá-li teplota s výškou rychleji než 3.42 K/100m – spodní zrcadlení. Při postupu paprsku **dolů** dochází k **lomu od kolmice**, může nastat totální odraz a **spodní zrcadlení**.

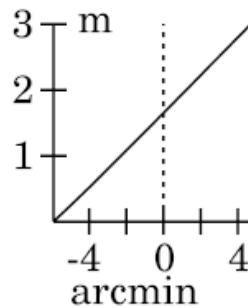
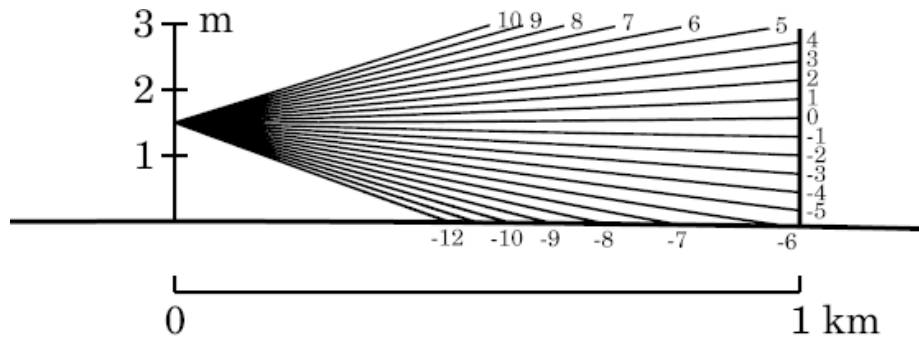
Spodní zrcadlení

Pokud teplota rychle klesá s výškou
(index lomu s výškou roste) pozorujeme spodní zrcadlení

Zobrazení – přenosová funkce

Standardní atmosféra, blízký cíl

Pozorovatel ve výšce 1.5m

Cíl vysoký 2m ve vzdálenosti
1km

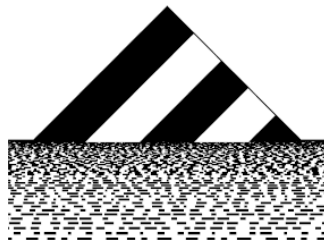
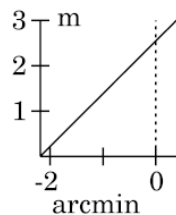
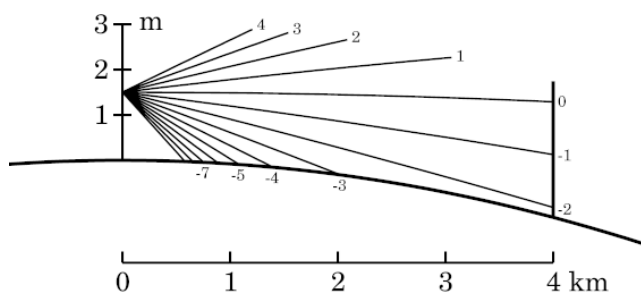
Zakřivení paprsků v důsledku
změn indexu lomu nepatrné

Přenosová funkce je závislost
výšky místa ze kterého vstupují
paprsky do oka na úhlu pod
kterým dané místo vidí
pozorovatel

Standardní atmosféra

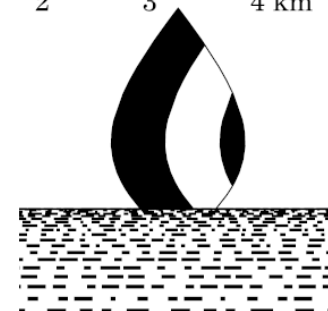
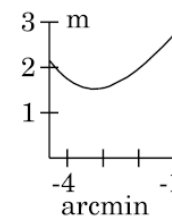
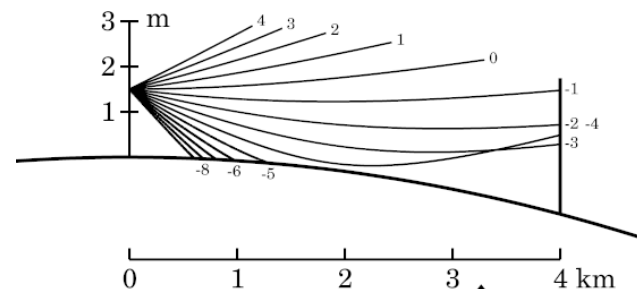
Teplota **klesá pomalu** s výškou
Index lomu s výškou **pomalou klesá**

Přenosová funkce téměř lineární
Cíl se jeví jako nedeformovaný

Spodní zrcadlení

Teplota s výškou **rychle klesá**
Index lomu s výškou **roste**

Svrchní zrcadlení

Pokud teplota stoupá s výškou (index lomu s výškou klesá) pozorujeme invertované obrazy protože světelné paprsky se lámou dolů při průchodu teplejším vzduchem který má menší index lomu.

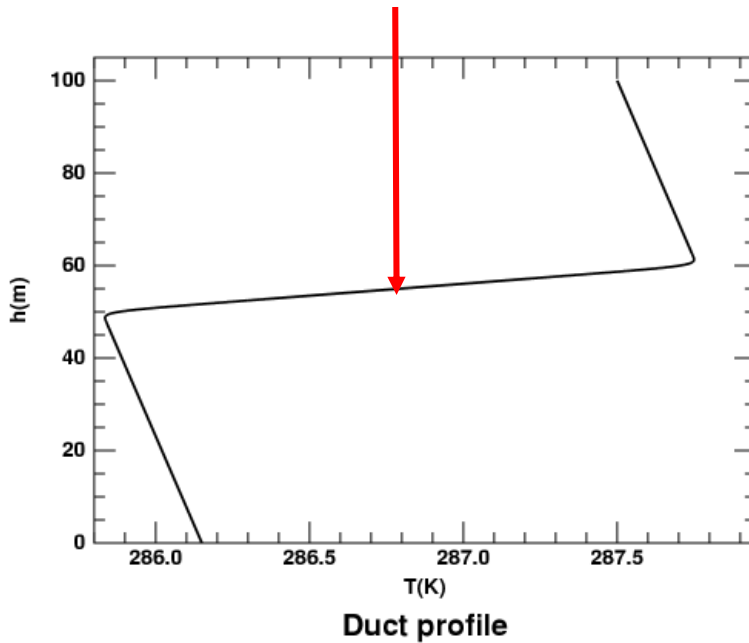
Někdy se těmto jevům říká **Fata Morgana**

Svrchní zrcadlení

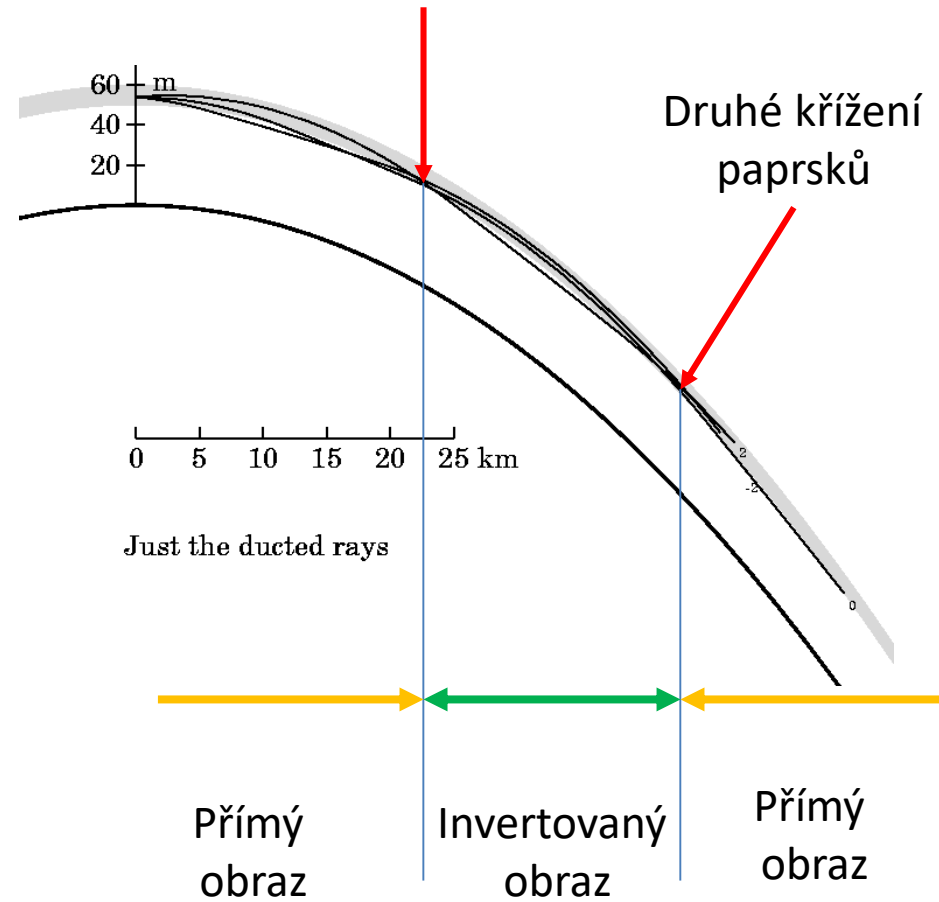
Vlnovodné efekty.

Teplota s výškou roste .
Index lomu s výškou klesá

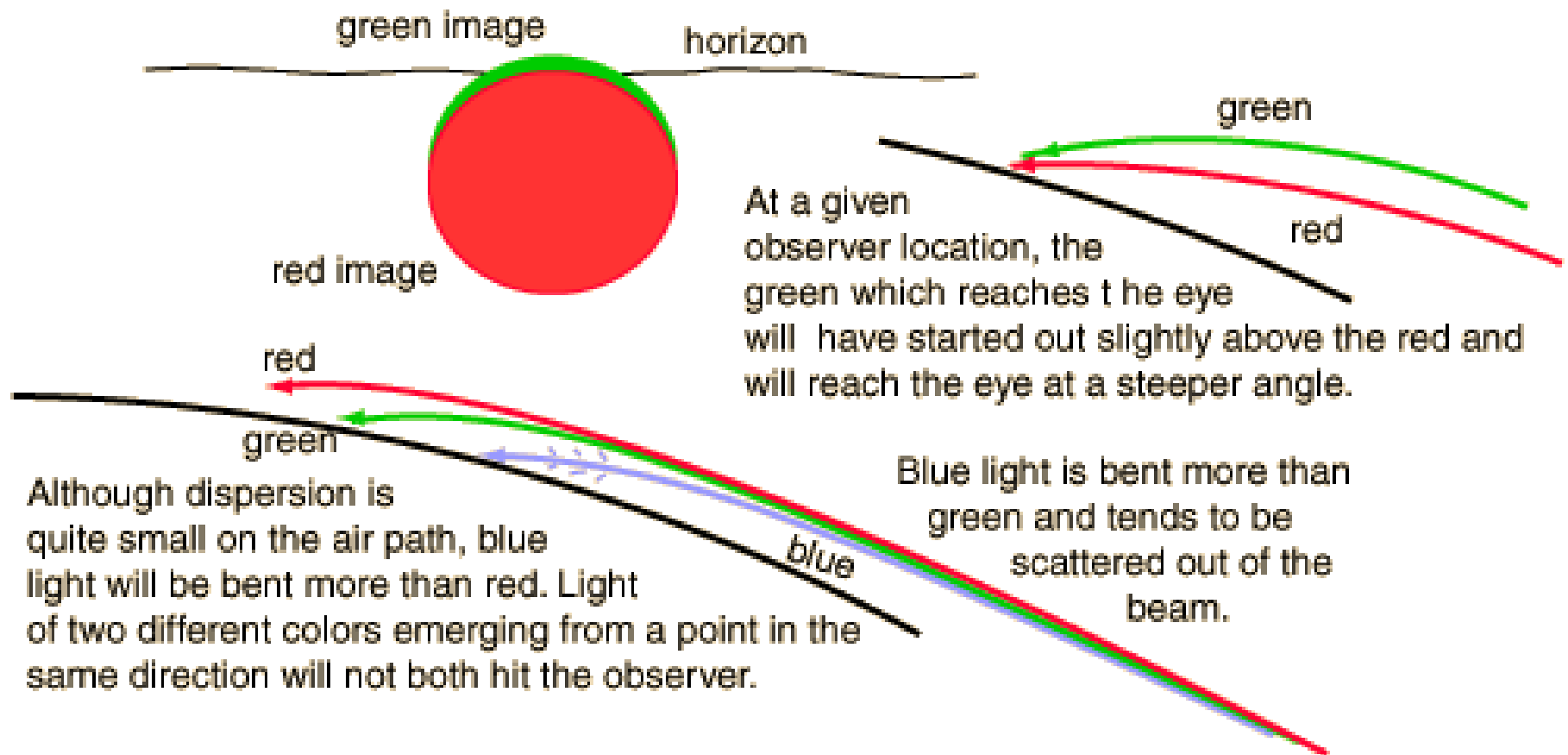

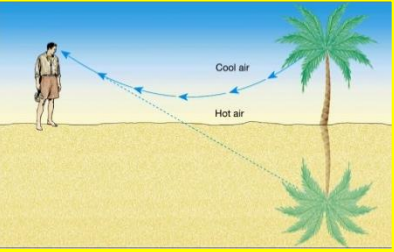
První křížení paprsků

Druhé křížení paprsků

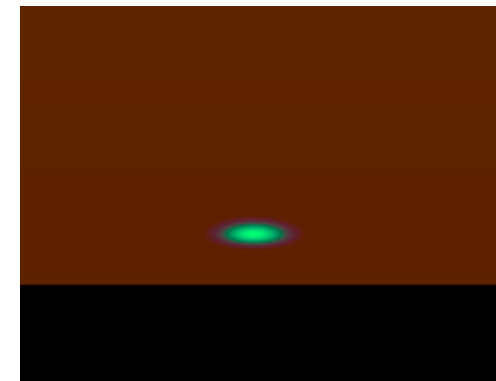
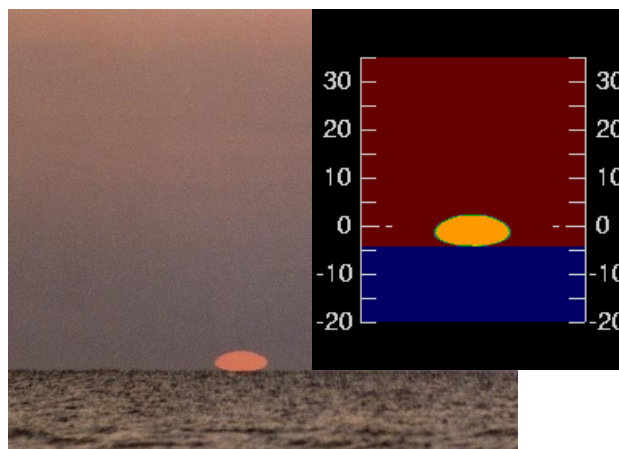
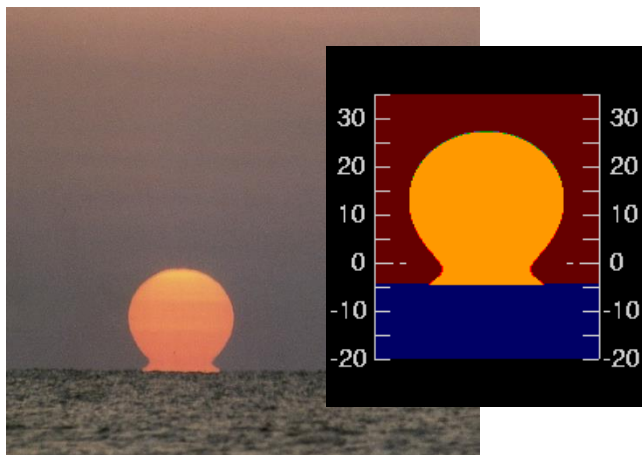
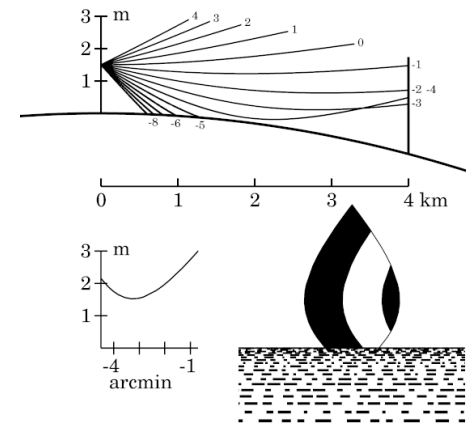
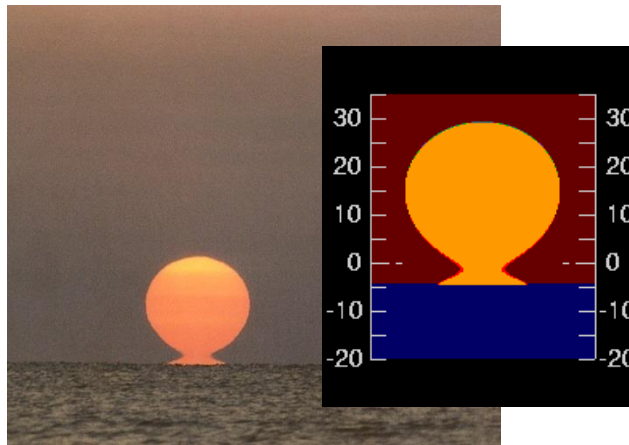
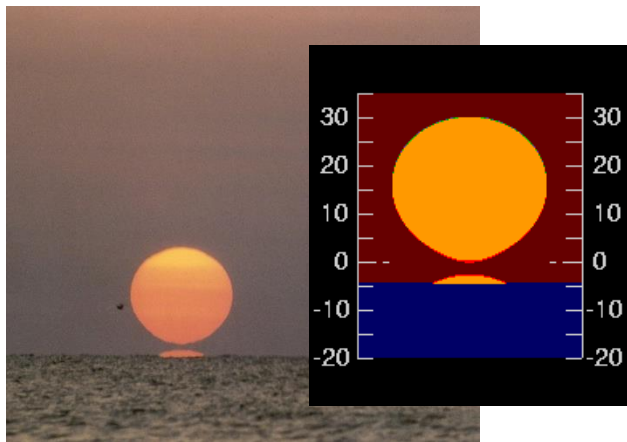

Zelený záblesk

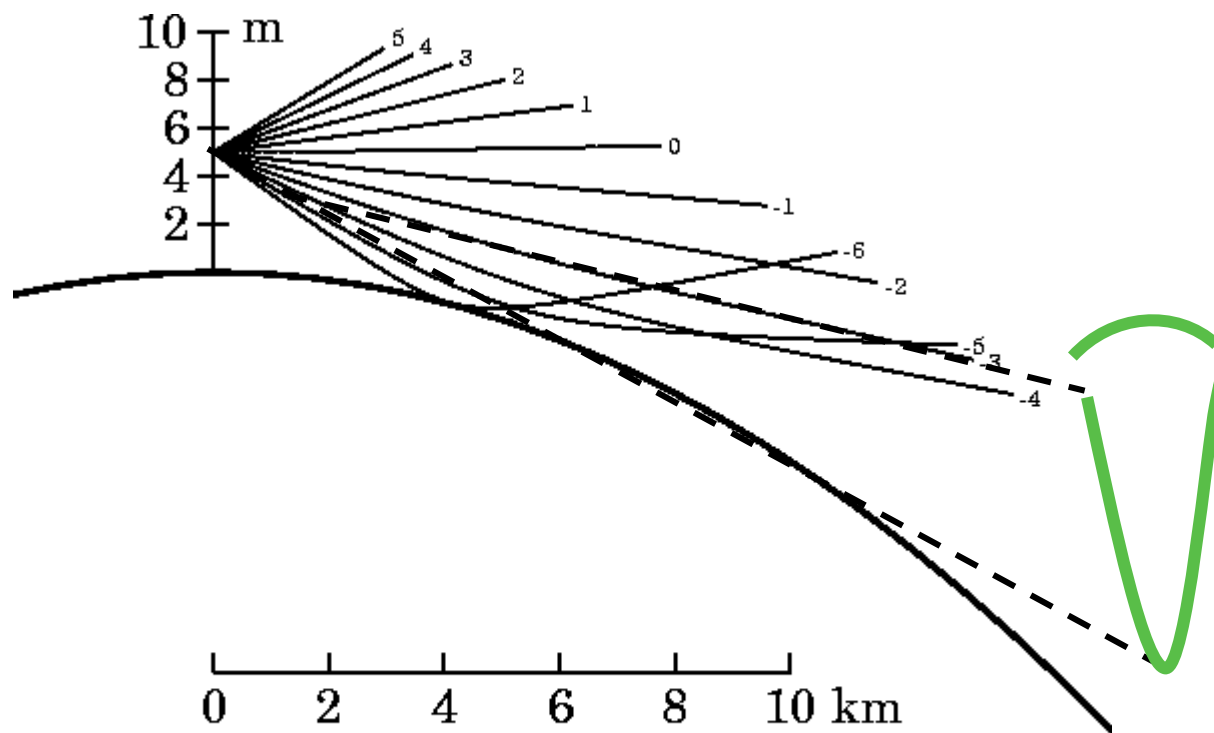

Západ slunce se spodním zrcadlením - zelený záblesk

A perfect Green Flash Sunset.mp4

Zvětšení při spodním zrcadlení

Paprsek vstupující do oka pod úhlem -5 přináší v důsledku lomu informaci o předmětu z místa ležícího nad paprsky -3 a -4. Dochází tedy k inverznímu zobrazení spojenému se zvětšením invertovaného obrazu.

Model=inferior mirage, Hobs=5 m

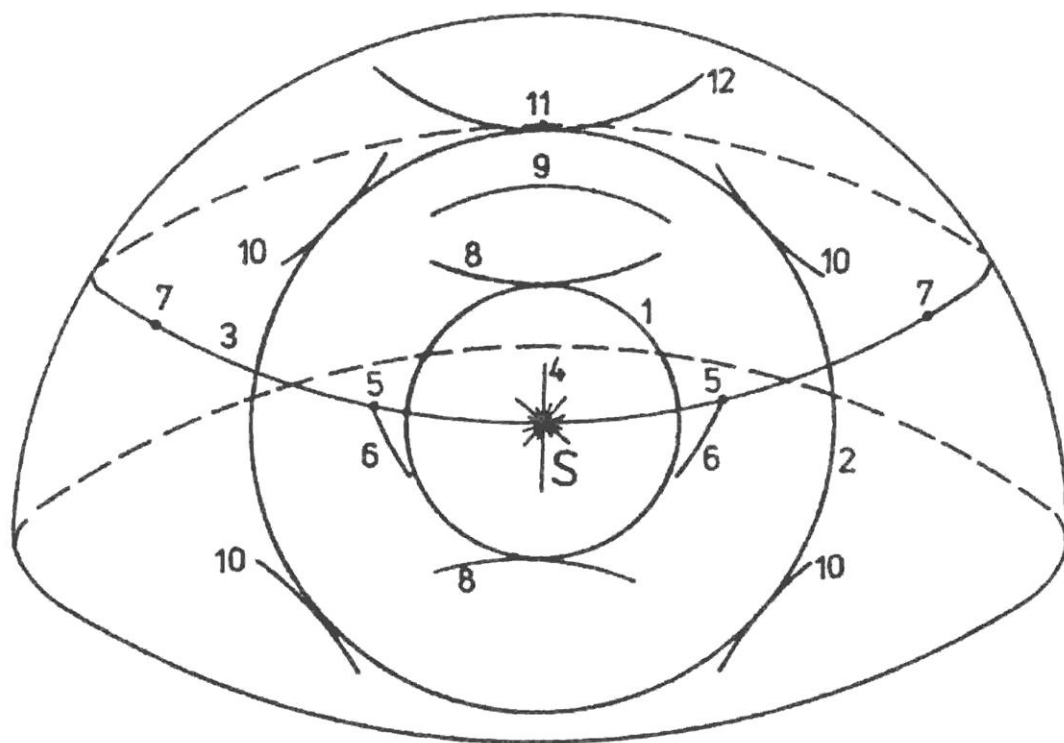
Halové jevy

Hlavní halové jevy

Hlavní halové jevy

odraz a lom na ledových krystalcích

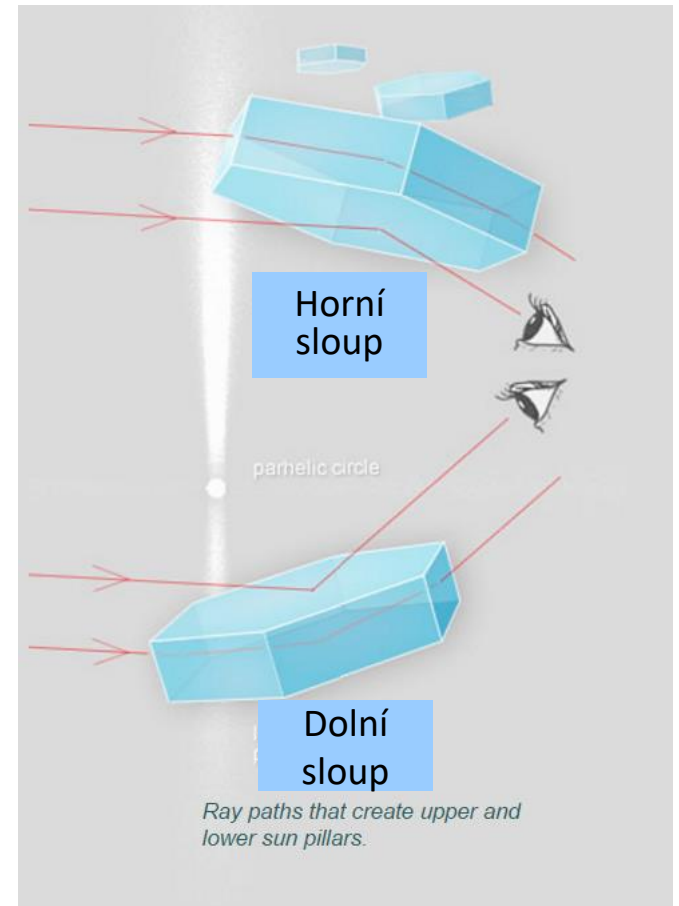
- 1 malé halo 22°
- 2 velké halo 46°
- 3 horizontální kruh
- 4 halový sloup
- 5 parhelia (boční slunce malého hala)
- 6 Lowitzovy oblouky
- 7 paranthelia 120°
- 8 dolní a horní dotkový oblouk
- 9 Parryho oblouk
- 10 dotkové oblouky velkého hala
- 11 antihelium (protislunce na zadní straně horizontálního kruhu)
- 12 cirkumzenitální oblouk

4.20 Hlavní halové jevy.

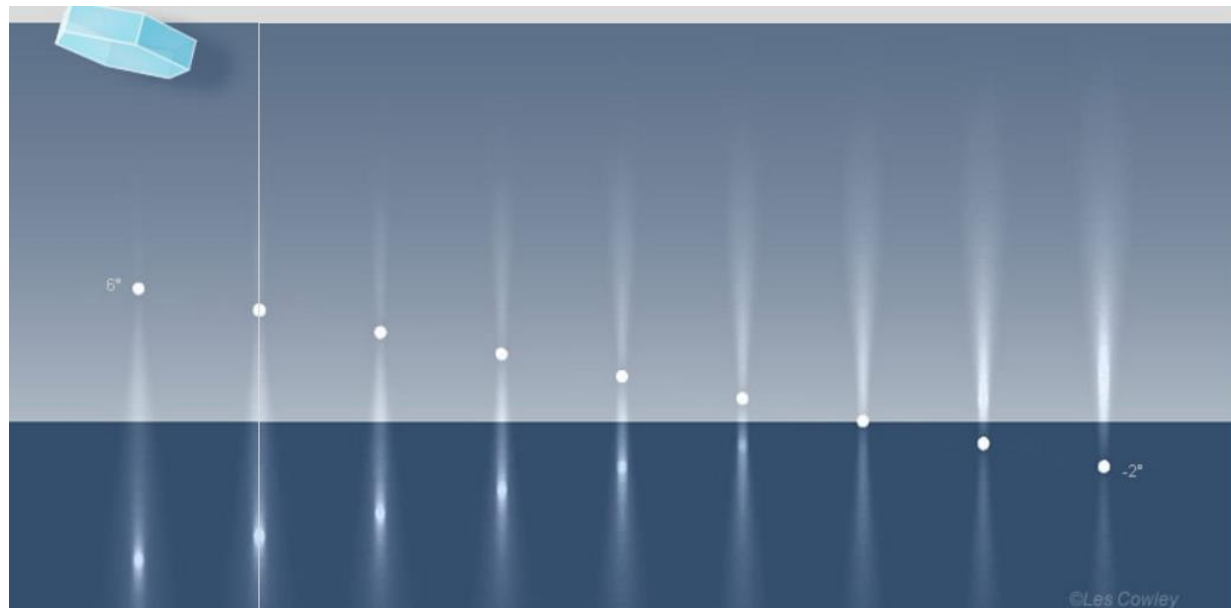
Horní a dolní sloup

Plate-like ice crystals

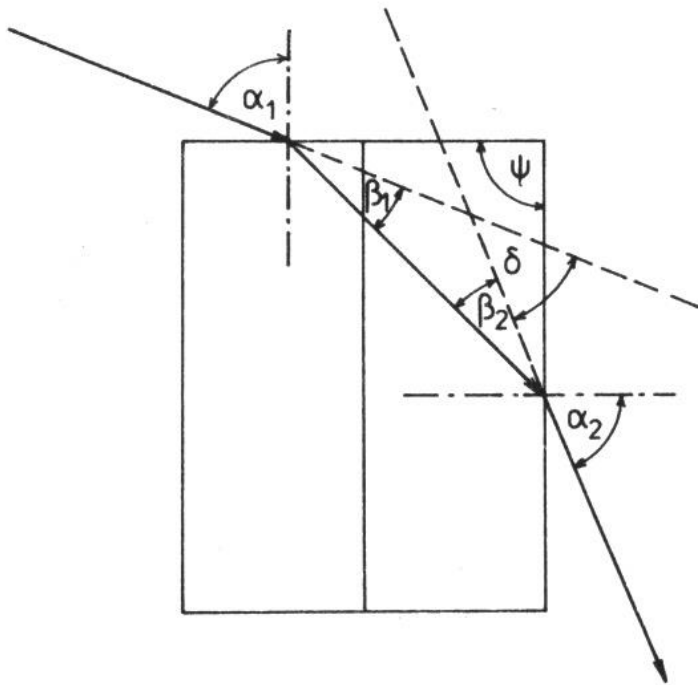

Horní a dolní sloup

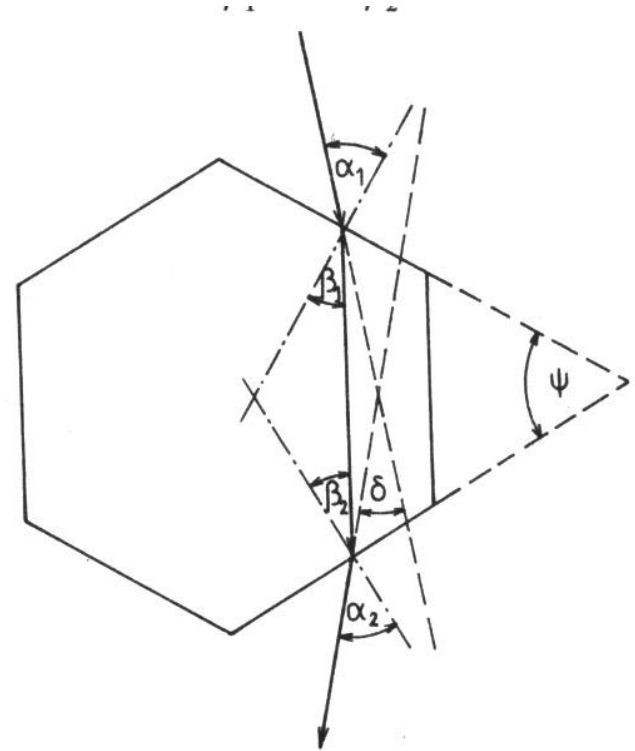
Malé a velké halo

Velké halo

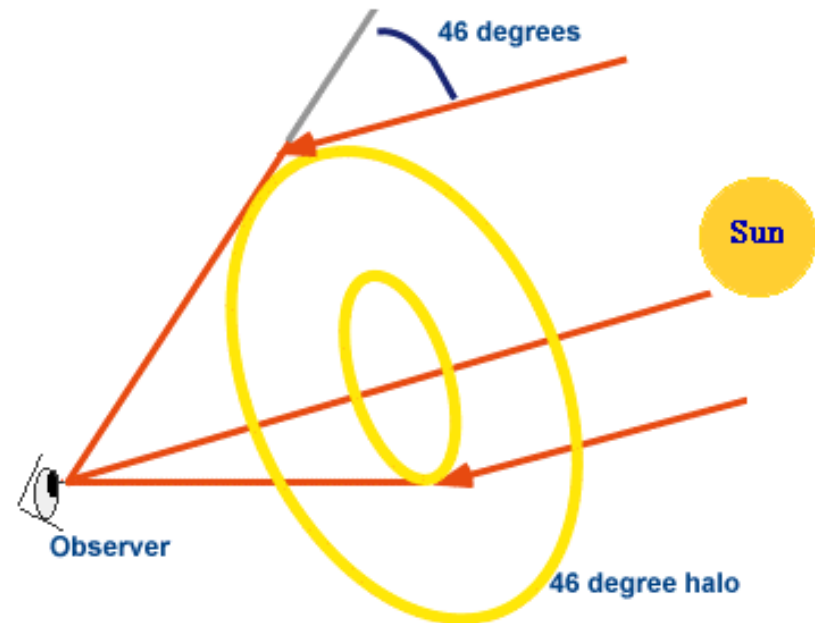
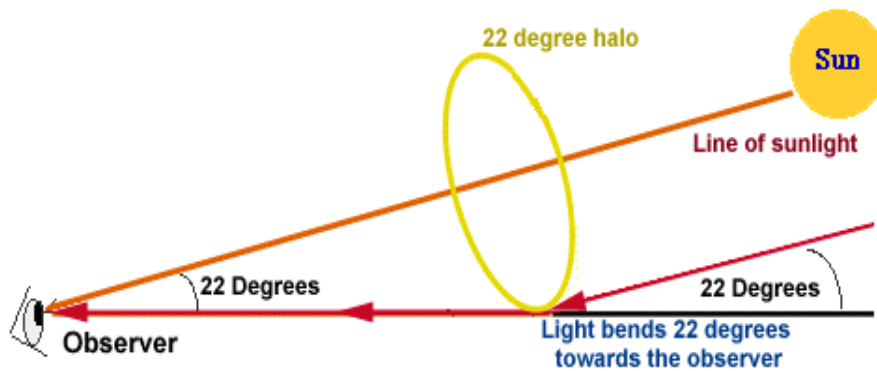
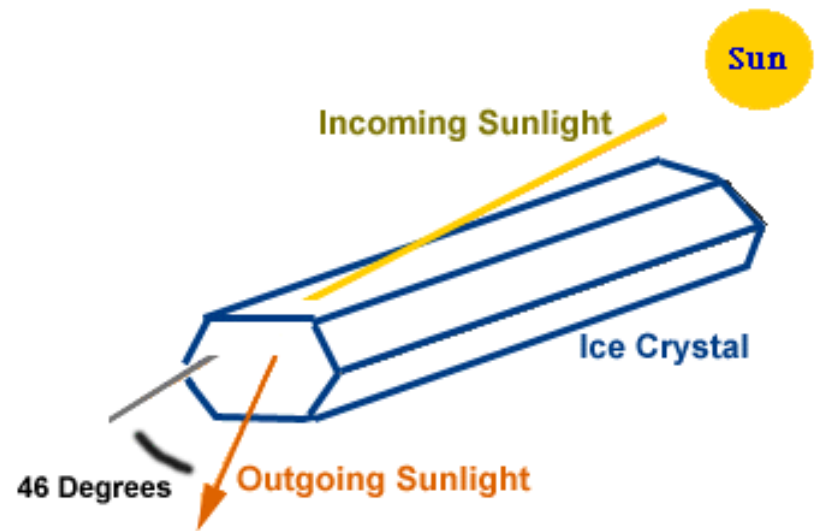
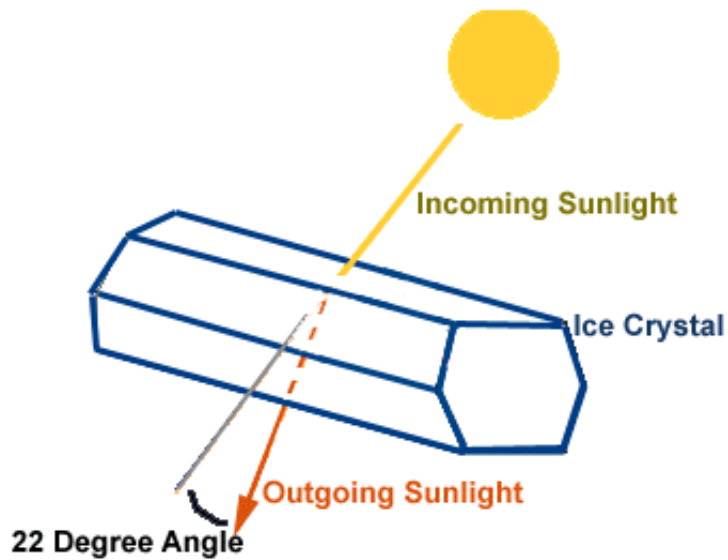
4.24 Lom slunečních paprsků podílejících se na vzniku velkého hala.

Malé halo

4.23 Lom slunečních paprsků podílejících se na vzniku malého hala.

Malé a velké halo

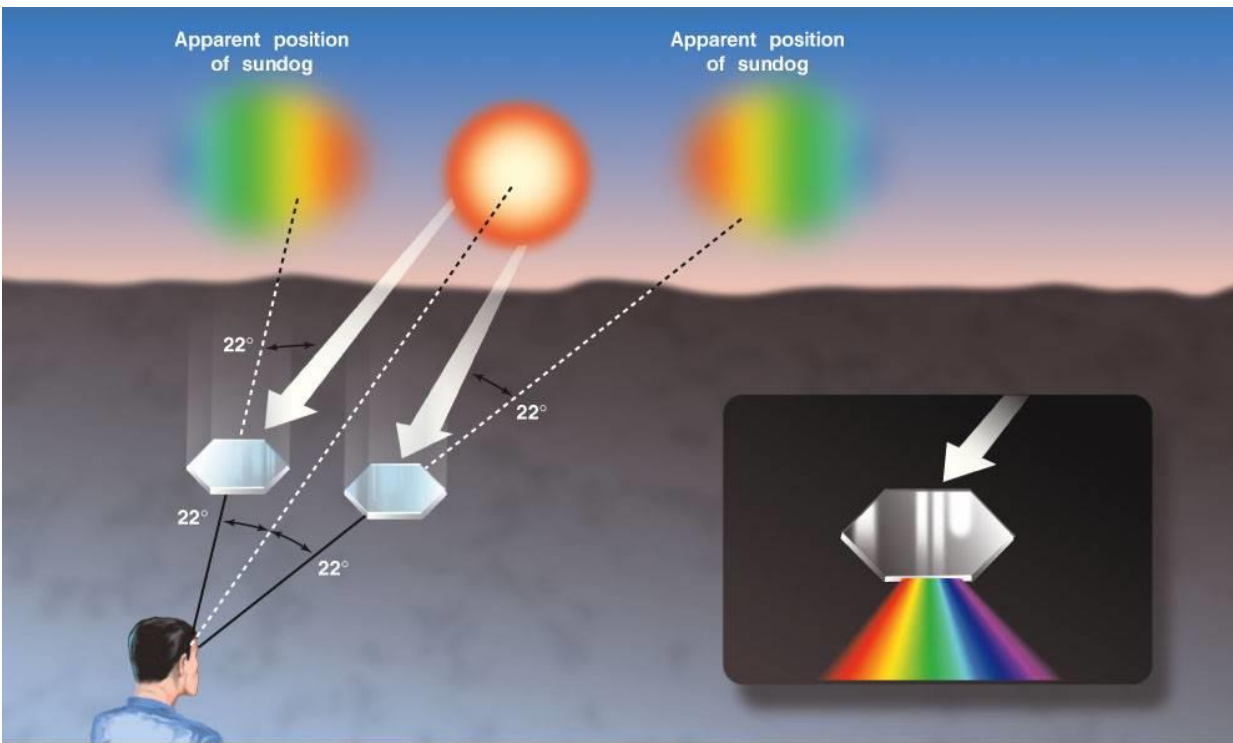
22 Degree Halo – Danson Festival

22 Deg Halo - Solar Observing Day

Parhelium –vedlejší slunce

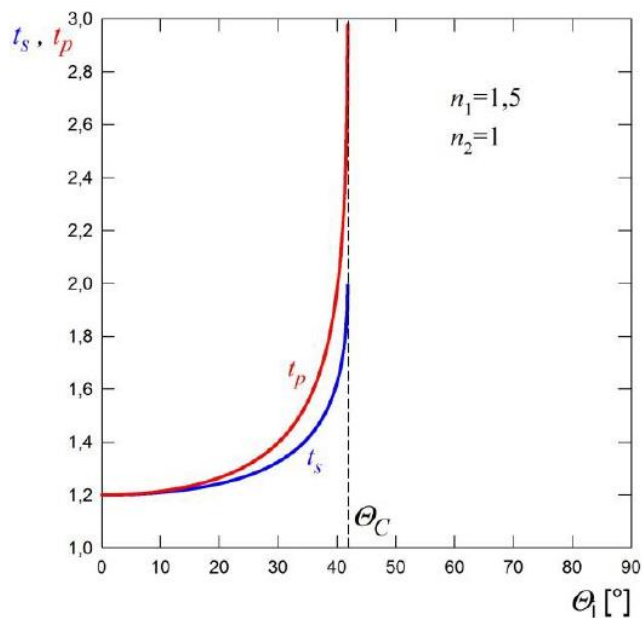
Vznikají lomem paprsků, které procházejí bočními stěnami krystalků ve tvaru destiček

spodní slunce

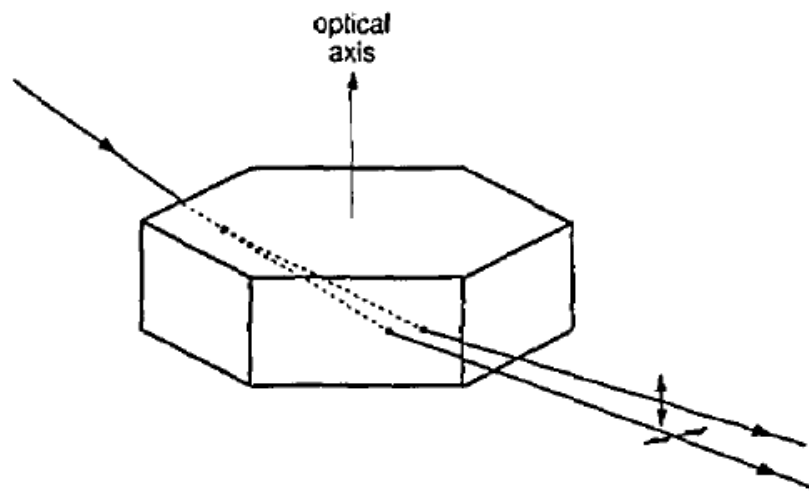

odraz na ledových krystalcích

Příčiny polarizace halových jevů

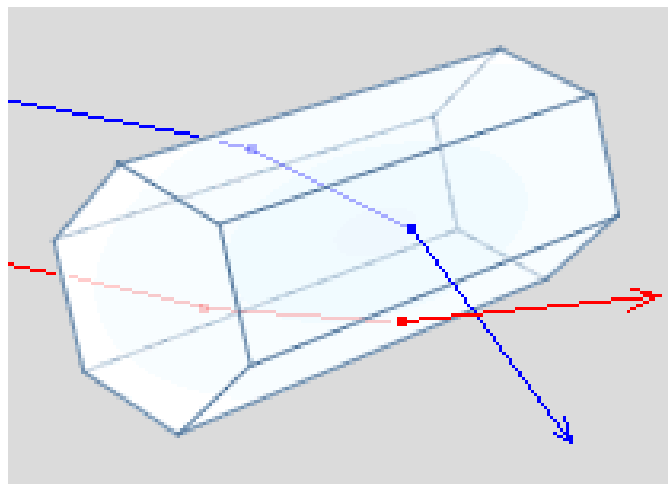
Fresnelovy vztahy – různá intenzita
odraženého a tím i procházejícího
světla pro obě složky lineární polarizace

Dvojlom – lomené paprsky vycházejí
z ledu prostorově oddělené s navzájem
kolmou polarizací

Horní a dolní dotykový oblouk

Horní dotykový
oblouk

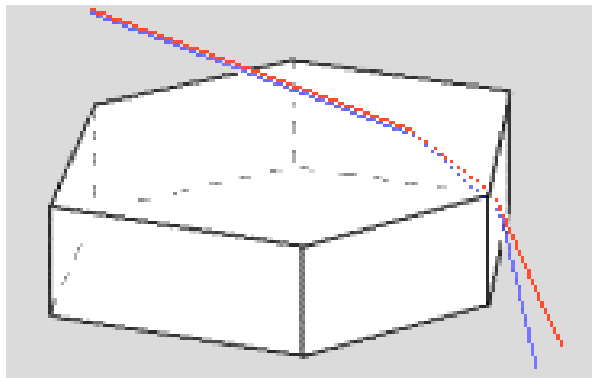

dolní dotykový oblouk

horní dotykový oblouk

Cirkumzenitální oblouk

orientované ploché krystaly

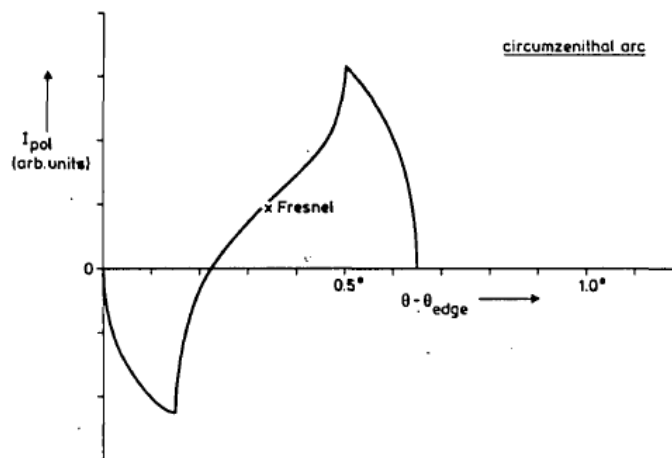

Fig. 6. Quantity of polarized light $I_{pol} = I_1 - I_2$ for the circumzenithal arc as a function of scattering angle θ in the solar vertical for a finite sun. θ_{edge} denotes the inner edge of the halo. Near θ_{edge} only ordinary refracted rays contribute to the light of the halo. For comparison, at the intensity maximum of the halo, I_{pol} is also given for Fresnel refraction alone. If $I_{pol} > 0$, the polarization is in the plane of scattering.

Stín nejvyšší hory Španělska
Pico del Teide (3408)

